

UNIVERZITA KARLOVA v PRAZE

Pedagogická fakulta

katedra primární pedagogiky

Porovnání preprimárního, primárního vzdělávání a vstupu dítěte do školy v České republice a v Nizozemsku

The comparation of pre-primary, primary education and a child's entry to school in the Czech Republic and the Netherlands

Vedoucí diplomové práce: PhDr. Jana Kropáčková, PhD.

Autor diplomové práce: Veronika Freudfeldová

Studijní obor: učitelství pro 1. stupeň ZŠ

Forma studia: prezenční

Diplomová práce dokončena: březen 2011

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracovala samostatně s použitím uvedené literatury.

V Praze dne.....

Podpis:

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala PhDr. Janě Kropáčkové, PhD. za cenné připomínky a odborné rady, kterými přispěla k vypracování této diplomové práce.

Anotace

Diplomová práce se zabývá porovnáním preprimárního, primárního vzdělávání a vstupem dítěte do školy v České republice a v Nizozemsku. Je členěna do dvou částí, teoretické a praktické. V teoretické části je popsáno preprimární a primární vzdělávání v porovnávaných zemích. Přes historický přehled se dostáváme k nynějším systémům vzdělávání a probíhajícím diskuzím, které se zabývají plány ve školství v budoucnu. Dále je popsána pedagogicko-psychologická problematika vstupu dítěte do školy a zápis do prvních tříd v České republice. V praktické části navazuji popisem přestupu dítěte z druhé do třetí třídy v Nizozemsku, což věkově odpovídá vstupu českých dětí do první třídy. Pomocí záznamových archů sleduji a hodnotím rozvoj a učení dítěte v posledním roce předškolního vzdělávání v České republice a v druhé třídě nizozemské základní školy. Cílem diplomové práce bylo, na základě tohoto porovnání, zjistit, jak jsou děti u nás a v Nizozemsku připravené v 5-6 letech na nástup do školy. Otázkou je, zda jsou nizozemské děti ovlivněné a více připravené dřívější povinnou školní docházkou, než děti v České republice.

Annotation

The thesis deals with comparison of pre-school and primary education and child's entry to school in the Czech Republic and the Netherlands. It is divided into two parts, the theoretical part and the practical part. In the theoretical part is summarized pre-school and primary education from both countries. Through the historical overview we come to nowadays school educational systems, ongoing debates and policy trends planned for the future. The practical part deals with child's transfer from second to third grade in the Netherlands. With a use of the record sheets I follow and evaluate the child's development in the last year of preschool in the Czech Republic and in the second grade of Dutch primary school. The aim of the thesis is on to determine how are children in the Czech Republic and the Netherlands prepared at the age of 5-6 years for entering the school. The question is whether Dutch children are affected and more prepared from compulsory school attendance than children in the Czech Republic.

Klíčová slova: komparace, preprimární a primární vzdělávání, vstup dítěte do školy, školní zralost, školní připravenost, Česká republika, Nizozemsko, pedagogická diagnostika

Key words: comparison, pre-primary and primary education, child's entry into school, school readiness, Czech Republic, the Netherlands, educational diagnostics

OBSAH

ÚVOD	2
TEORETICKÁ ČÁST	4
1. Pedagogicko-psychologická problematika vstupu dítěte do školy	4
1.1. Nástup dítěte do školy	4
1.2. Školní zralost	5
1.3. Školní připravenost	6
1.4. Školní nezralost a odklad školní docházky	7
1.5. Posuzování školní zralosti	9
2. Definice předškolního období u nás a v Nizozemsku	10
3. Porovnání preprimárního a primárního vzdělávání v České republice a v Nizozemsku	12
4. Zápis dítěte do první třídy	34
4.1. Legislativní vymezení zahájení školní docházky	34
4.2. Průběh zápisu (tradiční forma, netradiční forma)	36
4.3. Tradiční forma zápisu	37
4.4. Netradiční forma zápisu	37
PRAKTICKÁ ČÁST	39
Úvod	39
5. Přestup dítěte z druhé třídy do třetí v Nizozemsku	41
6. Sledování a hodnocení rozvoje a učení dítěte v posledním roce předškolního vzdělávání (v ČR) a v druhé třídě nizozemské základní školy	46
6.1. Cíl výzkumu	46
6.2. Metody výzkumu	46
6.3. Zkoumaný vzorek a postup výzkumu	47
6.4. Výsledky výzkumu a jejich interpretace	47
7. CITO test a jeho výsledky	62
ZÁVĚR	66
LITERATURA A INFORMAČNÍ ZDROJE	68
PŘÍLOHY	Chyba! Záložka není definována.

ÚVOD

Při výběru vhodného tématu diplomové práce jsem chtěla využít kontaktu, který mám s Nizozemskem. Vzhledem k oboru, který studuji, jsem se začala zajímat o strukturu školství v Nizozemsku, konkrétně o předškolní a primární vzdělávání. Zaujal mě fakt, že nizozemské děti začínají školní docházku již ve čtyřech letech, i když povinná je až od pěti let. Během studia na pedagogické fakultě jsem mnohokrát Nizozemsko navštívila a měla jsem možnost navštívit několik základních škol v různých městech. Byla jsem příjemně překvapena, jakým způsobem jsou základní školy řešeny, třídy byly velice útulné, panovala tam příjemná atmosféra a celkově na mě škola působila rodinným dojmem. Nejmladší děti, kterým jsou čtyři roky, si hrály s dětmi staršími a učily se vzájemnému respektu a spolupráci. Tím, že nizozemské děti začínají školní docházku ve čtyřech letech, zvykají si postupně na školní prostředí, a když jsou dostatečně připravené na další vzdělávání (čtení a psaní), postoupí do další třídy. U nás je problematika vstupu dítěte do školy velice častým tématem. Dítě přechází z mateřské školy do školy základní, což je pro něj důležitý životní krok. V Nizozemsku se rozhodli pro plynulý přechod dítěte předškolního věku k primárnímu vzdělávání, zatímco u nás jsou tyto dvě instituce stále odděleny. Stálo by za úvahu, zda se nizozemské školství stane v budoucnu pro nás inspirací a přechod z preprimárního na základní vzdělávání se stane snazší i pro české děti.

Diplomová práce je členěna na dvě části, teoretickou a praktickou. V části teoretické popisují předškolní a primární vzdělávání v České republice a v Nizozemsku. Dále popisují pedagogicko-psychologickou problematiku vstupu dítěte do školy a zápis do prvních tříd v České republice. V praktické části navazuji na zápis popisem přestupu nizozemských dětí z druhé do třetí třídy základní školy. Pomocí záznamových archů sleduji a hodnotím rozvoj a učení dítěte v posledním roce předškolního vzdělávání v České republice a v druhé třídě základní školy v Nizozemsku.

Cílem mé diplomové práce bylo porovnat školní připravenosti dětí ve věku pěti let u nás a v Nizozemsku. Zjistit, zda povinná školní docházka od pěti let v Nizozemsku má vliv na lepší připravenost dětí, či nikoliv.

Jako budoucí učitelka bych ráda využila některých nových metod a zkušeností, které jsem se dozvěděla z nizozemského školství. Myslím si, že spojení předškolního a primárního vzdělávání v jednu instituci je pro děti velice prospěšné. V minulosti byly školy v Nizozemí také oddělené na předškolní a primární vzdělávací instituce. Během několikaleté zkušenosti se jim osvědčilo spojení těchto dvou institucí v jednu a zahájit povinnou školní docházku v pěti letech.

TEORETICKÁ ČÁST

1. Pedagogicko-psychologická problematika vstupu dítěte do školy

Nejen doba, kdy dítě začíná sedět, chodit, mluvit je u některých dětí odlišná od statistického průměru, ale i školní zralosti, z hlediska psychického vývoje nedosahují všechny děti ve stejném věku. Vše závisí na individuální úrovni a souhře činitelů, které utvářejí osobnost.

Připraveností z hlediska psychického vývoje můžeme rozumět dosažení takového stupně vývoje, který dítěti umožňuje schopnost bez újmy na duševním zdraví vyhovovat požadavkům, které vstupem do školy budou na dítě automaticky kladeny. Obecně psychický vývoj zahrnuje oblasti zrakového, sluchového a hmatového vnímání, které je doplněno o orientaci v čase a prostoru. Pokud dítě v některé z těchto oblastí zaostává, můžeme s vysokou pravděpodobností předpokládat, že ve škole bude selhávat.

Děti, které nejsou způsobilé pro školu, bývají celkově opožděné v oblasti svého rozumového vývoje.

1.1. Nástup dítěte do školy

Nástup do první třídy základní školy je velice důležitý sociální mezník. Dítě s ním přijímá roli školáka, která zahrnuje velmi náročné psychické i tělesné výkony. K získání této role musí dítě projít zápisem. U zápisu se zjišťuje, zda je dítě dostatečně zralé a připravené pro úspěšné zvládnutí školních nároků. Podle §36, odstavce 4 školského zákona je zákonný zástupce dítěte povinen přihlásit jej k zápisu do první třídy v období od 15. ledna do 15. února kalendářního roku, ve kterém má dítě do školy nastoupit. (ZÁKON Č. 561/2004 Sb. O předškolním, základním, vyšším, odborném a jiném vzdělávání (školský zákon) nabyl účinnosti dnem 1. ledna 2005, v platném znění.)

V různých školských systémech je začátek povinné školní docházky určen mezi pátým až sedmým rokem věku dítěte. Školským zákonem bylo v České republice donedávna požadováno, aby dítěti při nástupu k základnímu vzdělávání bylo šest let, pokud mu nebyl doporučen odklad. Od 5. března roku 2009 vešla v platnost podstatná

část zákona 49/2009, který mění zákon 561/2004 a ta umožňuje nástup do základní školy už pětiletým dětem. Takové přijetí dětí do prvního ročníků ovšem vyžaduje kromě podání žádosti zákonného zástupce dítěte také vyjádření školského poradenského zařízení, v některých případech i vyjádření odborného lékaře.

Doba, kdy má dítě nastoupit do školy není stanovena náhodně. V určitém věku dítěte (6-7 let), dochází k vývojovým změnám. Tyto změny závisí na zrání centrální nervové soustavy a představují základ školní zralosti.

O odklad školní docházky mají rodiče možnost podat žádost při zápisu do 1. třídy. Dítě nemusí být dostatečně zralé či připravené k zvládnutí zátěže, kterou s sebou vstup do školy přináší, i když dosahuje hranice šesti let. Ředitel školy rozhoduje o odkladu školní docházky na základě žádosti zákonných zástupců dítěte a k ní přiložených doporučení školského zařízení a dětského lékaře.

Také příprava na školu má významný podíl na budoucí úspěšnosti žáka. Ta probíhá především v rodině, ale také v mateřské škole. Do ní můžeme zahrnout rozvoj sociálního vnímání dítěte a dalších schopností, jako je např. respektování běžného způsobu chování a hodnotového systému.

1.2. Školní zralost

Problematice školní zralosti se v České republice věnují odborníci již od dvacátých let, více poté v 60. letech 20. století. I když nesmíme zapomenout na Jana Ámose Komenského, který se touto problematikou zabýval také. Vždy se ukazovalo, že ne všechny děti, které dovršily věku šesti let, jsou na takovém stupni vývoje, aby byly schopny se plně zúčastnit vyučování. O nedostatečné zralosti dítěte při nástupu do školy, která vede ke sníženému prospěchu a pocitům méněcennosti, sníženému sebevědomí, negativnímu vztahu ke vzdělávání a k řadě dalších možných obtíží, které negativně ovlivňují budoucnost dítěte, se můžeme dozvědět z průzkumů J. Langmeiera nebo Z. Matějčka. Školní zralost tedy považujeme za základ úspěšného vzdělávání dětí. Kdy je tedy vlastně dítě pro vstup do školy zralé? Co pojem školní zralost vlastně znamená? Tuto otázku si kladlo mnoho pedagogů a psychologů.

Podle psychologa Z. Matějčka je školní zralost „*schopnost (připravenost, pohotovost dítěte) dostát nárokům školního vzdělávacího procesu, nárokům kladeným na jeho organismus, především jeho nervový systém, nárokům intelektovým, citovým i společenským.*“ (MATĚJČEK, Z., DYTRYCH, Z., s. 36)

Školní zralost můžeme tedy shrnout jako takovou fyzickou a psychickou připravenost dítěte, která mu umožňuje co nejlépe se zapojit do vzdělávacího procesu. Je výsledkem biologického procesu zrání nervové soustavy a všech dosud získaných zkušeností jedince. Odráží se v jeho tělesném, psychickém a emočním vývoji.

1.3. Školní připravenost

Na rozdíl od školní zralosti bychom mohli školní připravenost definovat jako způsobilost, souhrn obecných a praktických vědomostí, dovedností a návyků, které dítěti umožní pokračovat ve svém vývoji skrze školní vzdělávání. K praktickým dovednostem můžeme zařadit poznatky z okruhu života rodiny, přírody, obce a světa. Co se týče návyků a dovedností, sem můžeme zařadit přirozené zvládnutí sebeobsluhy, zacházení s tužkou, grafomotorické dovednosti, sociální dovednosti při komunikaci a činnosti ve skupině. Školní připravenost můžeme na rozdíl od školní zralosti ovlivňovat. Důležité je pro dítě podnětné prostředí, které má dostatek komunikačních možností nejen s dospělými, ale především s vrstevníky.

Aby dítě zvládlo školní nároky, které na něj budou kladeny, je pro něj připravenost na školu velice důležitá.

Motivace ke školní práci, respektování daných hodnot a vhodného chování se odráží v připravenosti dítěte pro na školu. Promítá se zde i úroveň verbální komunikace. U nás i ve světě byly vypracovány různé výcvikové plány pro dosažení lepší školní připravenosti. Patří sem tzv. Ženevská škola vývojové psychologie, která se opírala o poznatky svého zakladatele J. Piageta. Ten tvrdí, že dítě zralé pro školu vstupuje do stádia konkrétních (logických) operací. Ženevská škola proto doporučila, aby se v přípravě na školu objevovala cvičení v manipulování, řazení, rozpojování a slučování. Tato cvičení předcházejí memorování učiva. Dítě si díky nim osvojuje strategie myšlení a naučí se, jak se má učit. (PIAGET – LANGMEIER, J., KREJČÍŘOVÁ, D., s. 109)

„Headstart program“ byl americký program, jehož cílem bylo kompenzovat nedostatky rodinné výchovy především u zanedbaných dětí, které pocházejí většinou ze sociálně slabších vrstev. I když dílčí úspěchy programu byly zaznamenány, Langmeier s Krejčířovou poukazují nato, že dlouhodobé sledování ukázalo, že poměrně krátkodobé působení podněcujícího prostředí může vyrovnat nedostatky způsobené dlouhou periodou nedostatečné stimulace. (LANGMEIER, J., KREJČÍŘOVÁ, D., s. 109)

U nás existují předškolní třídy, které jsou určeny pro přípravu dětí na školu. Tyto programy by měly usnadnit znevýhodněným dětem vstup do školy. Nezbytné však je, aby vzdělávání v dalších ročnících na tento program navazovalo.

Jak školní zralost, tak školní připravenost, je nezbytná pro úspěšné vzdělávání jedince. Školní připravenost je hodnocena zároveň v rámci posuzování školní zralosti. Často se obecně používá termín školní zralost pro oba tyto pojmy.

1.4. Školní nezralost a odklad školní docházky

Na základě písemné žádosti rodičů je většina dětí, které prošly zápisem do prvních tříd přijata k plnění povinné školní docházky. Rozhodnutí o přijetí dítěte do první třídy zašle ředitelství rodičům, nebo si jej rodiče osobně vyzvednou. Odklad školní docházky je navržen přibližně jedné třetině dětí, které zápis do první třídy absolvovaly. Důvodem tohoto opatření je, že dítě vykazuje určité znaky, které mohou způsobit jeho školní selhání. Tyto nedostatky se souhrnně se označují jako školní nezralost.

Za příčiny školní nezralosti považují P. Říčan a D. Krejčířová:

- *nedostatky v somatickém vývoji a zdravotním stavu,*
- *opožděný mentální vývoj,*
- *neurotické rysy osobnosti,*
- *nedostatky ve výchovném prostředí a působení.*

(ŘÍČAN, P., KREJČÍŘOVÁ, D., s. 307)

D. Přínosilová jako nejčastější příčiny odkladu školní docházky uvádí:

- *problémy s udržením pozornosti,*
- *problémy v řečové oblasti,*
- *problémy v grafomotorice,*
- *pomalé pracovní tempo,*
- *problémy vědomostního rázu.*

(PŘINOSILOVÁ, D., s. 69)

I když nebyl odklad školní docházky dětem navržen, rodiče mohou podat o jeho udělení žádost. O odložení či neodložení povinné školní docházky rozhodne ředitelství školy, a to na základě písemné žádosti rodičů nebo zákonných zástupců dítěte, která je doložená dvěma odbornými posudky (od lékaře a školského poradenského zařízení) a výsledků zápisu. Rozhodnutí zašle škola rodičům do třiceti dnů od obdržení řádně vyplněné žádosti.

Nástup do povinné školní docházky lze odložit o jeden školní rok. Hranicí je však zahájení školního roku, ve kterém dítě dosáhne osmi let.

Pedagogicko-psychologická poradna často pořádá kompenzační programy pro děti s odkladem školní docházky nebo různé přípravné kurzy.

I během školního roku může dojít k odkladu školní docházky. A to v případě, že se u žáka v prvním roce plnění školní docházky projeví tělesná nebo duševní nepřipravenost. V tomto případě může ředitel školy rozhodnout o dodatečném odkladu začátku plnění školní docházky na následující školní rok. S tímto rozhodnutím však musí souhlasit zákonný zástupce dítěte.

Nejčastějšími případy dodatečného odkladu školní docházky, jsou většinou děti, kterým byl odklad školní docházky doporučen, ale jejich zákonný zástupce toto doporučení nerespektoval. Děti s dodatečným odkladem školní docházky navštěvují mateřskou školu, kde by měly být vzdělávány podle individuálního vzdělávacího plánu. Individuální vzdělávací plán sestaví učitelka mateřské školy na základě doporučení školského poradenského zařízení. Je zde i další možnost, kdy dodatečné řešení školní

nezralosti může být přeřazení dítěte do speciální školy nebo jeho ponechání ve stávající třídě na základě integrace.

Dítě s dodatečným odkladem školní docházky získává šanci dozrát a zvýšit tak pravděpodobnost svého úspěchu ve školním vzdělávání. Takto využitý čas, který dítě odkladem získalo, by však měl být využit k jeho další přípravě na školu.

Další případ přihlášení dítěte k povinné školní docházce uvádí J. Kropáčková. Necelé 1% z celkového počtu přihlášených, tvoří děti ve věku pěti let. Předčasný vstup do školy je jim umožněn, pokud vykazují dostatečně rozvinuté školní dovednosti a jejich zákonný zástupce podal žádost o předčasný nástup dítěte do školy. (KROPÁČKOVÁ, J., s. 27) K této žádosti však musí být přiloženo doporučení pedagogicko-psychologické poradny, v některých případech i vyjádření odborného lékaře.

1.5. Posuzování školní zralosti

Školní zralost posuzují lékaři, učitelé v mateřských školách a v základních školách při zápisu dětí a probíhá většinou ve dvou etapách jako dlouhodobé statistické šetření. V mateřských školách mají učitelé možnost sledovat dítě z dlouhodobějšího hlediska a v průběhu školního roku u dítěte využívat běžných diagnostických metod (rozhovor, pozorování, rozbor průběhu i výsledku činnosti dítěte, analýza hry). Hlavně každodenní kontakt s dítětem při takovéto diagnostice je velkou výhodou a srovnání jeho projevů s vrstevníky. Pokud se vyskytnou pochybnosti o správném vývoji dítěte, dochází k jeho podrobnějšímu vyšetření v pedagogicko-psychologické poradně.

Takto je popsán systém vstupu dítěte do školy v České republice. Je zde několik možností. Stále se polemizuje, zda odložit či neodložit dítěti školní docházku. Pro mnohé rodiče se odklad školní docházky, stal trendem. Typickým příkladem je maminka na mateřské dovolené s druhým dítětem, první dítě má věk, kdy by mělo nastoupit do povinné školní docházky, ale proč by nemohlo zůstat ještě rok doma? Výsledkem je většinou dítě, které jde do školy o rok později, než by mělo a ve škole se potom nudí.

2. Definice předškolního období u nás a v Nizozemsku

V České republice je předškolní období definováno hned několika způsoby.

„V širokém smyslu slova se jako předškolní věk označuje celé období od narození (někdy i včetně prenatálního vývoje) až do vstupu do školy.“ (LANGMEIER, J., KREJČÍŘOVÁ, D. s. 87) Toto široké pojetí má svůj praktický význam při plánování sociálních a výchovných opatření pro děti před jejich povinnou školní docházkou. Má ale i svá úskalí. Svádí k tomu, aby se vývojové potřeby všech dětí v prvních šesti letech jejich života nepřipustně srovnávaly a aby se podstatné rozdíly, které pozorujeme mezi batolaty a dětmi mezi třetím a šestým rokem života, ignorovaly nebo alespoň redukovaly na rozdíl pouze kvantitativní. Je třeba pojednávat o tříletém období před vstupem do školy zvlášť a všimnout si jeho významných charakteristik, které je oddělují od etap předcházejících i od následujícího školního věku.

„V užším slova smyslu je předškolní období charakterizováno jako „věk mateřské školy“. (LANGMEIER, J., KREJČÍŘOVÁ, D. s. 87) Chápání předškolního období z tohoto hlediska však není zcela správné. Důvodem je fakt, že stále určité procento dětí do mateřské školy nechodí a rodinná výchova zůstává základem, na kterém mateřská škola dále účelně staví a napomáhá dalšímu rozvoji dítěte.

Podle pedagogického slovníku chápeme předškolní věk jako *„Vývojové období dítěte od dovršení 3. roku věku po vstup do školy, tzn. do dovršení 6. roku života. Hlavní činností předškolního dítěte je hra. V tomto věkovém období dítě zpravidla navštěvuje mateřskou školu, která jej postupně připravuje na vstup do školy. Základem stále zůstává rodinná výchova, na které mateřská škola staví a která napomáhá dalšímu rozvoji dítěte.“* (PRŮCHA, J., WALTEROVÁ, E., MAREŠ, J. s. 175)

Mnozí lidé také zaměňují předškolní období se slovem „předškolák“. A předškolákem chápou dítě navštěvující mateřskou školu, které nastupuje následující školní rok do školy základní.

V Nizozemsku je předškolní období (kleuterperiode) charakterizováno jako období mezi 3.- 6. rokem věku dítěte. Do roku 1985 byly instituce předškolního a základního vzdělávání rozděleny a děti chodily do tzv. kleuterscholen (obdoba našich

mateřských škol). V „předškolním“ období (kleuterperiode) dítě začíná navštěvovat základní školu. Z toho také vychází pojem „kleuters“ (děti předškolního věku), kterým jsou nazýváni žáci prvních dvou tříd nizozemské základní školy. V první třídě jsou to „jongste kleuters“ tedy nejmladší předškoláci a na konci druhé třídy „oduste kleuters“, čili nejstarší předškoláci. Tyto pojmy jsou použity a podrobněji popsány v praktické části diplomové práce.

3. Porovnání preprimárního a primárního vzdělávání v České republice a v Nizozemsku

Organizovaná péče o děti v Nizozemsku existuje od roku 1850. S příchodem industrializace začaly matky více pracovat mimo domov a tím vznikla zařízení péče o děti známá jako „kinderbewaarscholen“ nebo „kinderbewaarplaatsen“, která mohly navštěvovat děti od dvou a půl roku. Tato zařízení byla financována jednotlivci nebo církví a byly určeny jako pomoc pro chudé. Metody, na kterých byly založeny, byly myšlenky vzdělávacích teoretiků jako Pestalozzi, Fröbel a Montessori. Tato zařízení byla předchůdcem tzv. „kleuterscholen“ mateřských škol. V nich docházelo k postupnému přesunu od péče na vzdělání.

V letech 1956 – 1985 spadalo vzdělávání dětí od čtyř do šesti let pod Zákon o preprimárním vzdělávání. Během tohoto období začala většina dětí mateřskou školu navštěvovat, i když to nebylo povinné. V roce 1985 vyšel v platnost Zákon o primárním vzdělávání (WBO – Wet op het basisonderwijs), který spojil mateřskou a základní školu v jednu instituci. Vzdělávání pro děti od čtyř do dvanácti let. Samostatné mateřské školy přestaly existovat. A věk počátku povinné školní docházky byl uzákoněn na 5 let. V dubnu 1998 byl zákon ještě jednou pozměněn. Primární vzdělávání a speciální vzdělávání jsou brány jako jedna instituce.

Nizozemsko ani Česká republika nemají povinné předškolní vzdělávání. V Nizozemsku do pěti let, v České republice do 6 let dítěte. Povinné školní vzdělávání začíná v Nizozemsku dovršením pěti let dítěte, ale děti mohou nastoupit do základního vzdělávání již ve věku čtyř let. Mimo formální vzdělávací systém existují v Nizozemsku zařízení pro péči o malé děti (kinderopvang), jesle a dětské hrací sály (peuterspeelzalen). Tato zařízení jsou k dispozici i dětem školního věku a to v době, kdy má dítě polední pauzu, zatímco rodiče pracují, nebo odpoledne po ukončení vyučování. Do února 2007 spadala tato střediska péče o děti po Ministerstvo sociálních věcí a zaměstnanosti. Od března 2007 je v kompetenci Ministerstva školství, kultury a vědy. V České republice probíhá předškolní vzdělávání v mateřských školách, které jsou součástí výchovně vzdělávací soustavy. Od ledna 2005 platí nový školský zákon, který mateřské školy řadí mezi školy (vedle základních, středních, vyšších odborných aj.), na

rozdíl od dřívějšího zařazení mezi předškolní zařízení. Ve většině případů je zřizovatelem mateřské školy obec nebo svazek obcí. Vedle mateřských existují v České republice další instituce, které poskytují péči o děti předškolního věku. K těm patří jesle, které jsou určené pro děti do tří let. Tato zařízení bychom mohli srovnat s nizozemskými „kinderopvang“ a „peuterspeelzalen“.

V Nizozemsku využívá center péče o děti kolem 40% dětí mladších čtyř let a přibližně 12% dětí od čtyř do dvanácti let. Zvýšení dostupnosti péče o děti a zlepšení jejich kvality jsou na předním místě politické agendy, založené na myšlence, že rozsáhlé sítě vysoce kvalitních zařízení péče o děti umožňují rodičům skloubit práci a péči o dítě. Pro děti do čtyř let nabízí střediska péče o děti lepší start pro primární vzdělávání.

V České republice využívá mateřských škol kolem 76,5% dětí do tří let, 89,4% dětí do čtyř let a 92,8% dětí v posledním roce před vstupem do povinného vzdělávání. Pro většinu českých dětí je docházka do mateřské školy samozřejmostí. Problémem je v současné době uspokojit žádosti rodičů o umístění dítěte do mateřské školy, protože kapacita škol je nedostačující.

Do základního vzdělávání zahrnujeme v České republice primární a nižší sekundární vzdělávání. Účastí v základním vzdělávání plní žáci povinnou devítiletou školní docházku od 6 do 15 let. Základní školy jsou zřizovány obcí nebo svazky obcí. Mohou však také být církevní či soukromé. Lze je také zřídit jako společnou instituci se školou mateřskou nebo střední. (<http://clanky.rvp.cz/clanek/c/P/8065/vysledky-diskuse-k-zavedeni-povinneho-predskolniho-vzdelavani-v-cr.html/>)

Zásady vzdělávání

Školské reformy v České republice několikrát změnilý systém vzdělávání. Nyní se školské vzdělávání řídí těmito zásadami:

- zásada rovného přístupu ke vzdělání (občasně České republiky a členských států EU mají stejná práva na vzdělání bez ohledu na společenskou třídu, rasu či náboženství a jiná vyznání),

- zásada úcty, respektu, solidarity, důstojnosti a názorové snášenlivosti mezi účastníky vzdělávání (žáci a učiteli),
- zásada svobodného šíření poznatků o poznání a pochopení světa,
- zásada zdokonalování vzdělávání na základě vědy a výzkumu a používání účinných moderních pedagogických metod,
- zásada bezplatnosti vzdělávání je-li zřizovatelem stát, kraj nebo obec,
- zásada hodnocení naučeného za určité období, které je stanoveno školským zákonem a rámcovým vzdělávacím programem (učitel hodnotí, co se dítě naučilo).
- zásada možnosti vzdělávání se po celou dobu života

(<http://aplikace.msmt.cz/pdf/bilakniha.pdf>)

System vzdělávání v Nizozemí se opírá i tři základní principy:

- tolerantnost
- demokracie (uplatnění demokratických práv skupin a jednotlivců je výrazně podporováno)
- svoboda (svoboda škol – svobodné volby školy pro rodiče a žáky, knih a jiných učebních pomůcek, svoboda ideologie, svoboda vnitřní struktury školy, lidé žijící v Nizozemí mají právo zakládat školy na základě své životní filosofie, náboženství nebo pedagogicko-didaktických principů)

Nizozemské zásady vychází z historie, tehdy se obyvatelstvo rozdělilo na tři skupiny – katolickou, evangelickou a humanistickou. To vedlo k nezbytnosti tolerance a vlastnímu osobnímu rozhodování v otázkách výchovy dětí. Stát je velice otevřený vůči jiným národům, což je dalším důvodem tolerance. Co se týče zásad českého vzdělávacího systému, vycházelo se ze změn politicko-kulturních podmínek. Dnešní společnost je multikulturní a děti v takové společnosti vyrůstají. Proto je velice důležité, učit děti respektu vůči jiným dětem, které pocházejí z jiných kultur a civilizací.

Pojetí dítěte

V Nizozemsku i v České republice se po reformním hnutí změnil pohled na dítě a dětství. Pomalu se přistoupilo v předškolním vzdělávání na osobnostně orientovaný

model, který vychází s pedocentrismu. Ten sleduje individuální rozvoj osobnosti dítěte a odmítá myšlenku, že všechny děti musí umět všechno stejně. K znakům osobnostně orientované výchovy řadíme:

- právo dítěte být samo sebou (partnerský vztah ze strany učitele k dětem),
- vztah v rodině (rodina má rozhodující roli ve výchově, mateřské školy s rodinou úzce spolupracují),
- vztah MŠ k počátečnímu vzdělávání,
- hra a učení,
- tvořivost a samostatnost,
- individualizace,
- alternativnost

Pojetí předškolní výchovy

Školský a rodinný model reprezentují odlišná pojetí předškolní výchovy.

V České republice se v předškolní výchově uplatňují oba modely, jak školský, tak rodinný. Tyto dva modely mají své výhody a nevýhody. Výhodou školského modelu je, že příprava denního programu pro věkově homogenní skupinu dětí je snazší. Do předškolního vzdělávání zavádí rodinný model záměrné učení dovednostem. Ty tvoří základy elementární gramotnosti. Odmítá se strukturované vyučování dětí předškolního věku.

Prvotní úlohou rodinného modelu předškolní výchovy je doplnění výchovy rodinné. Výchova je uskutečňována ve třídách dětí smíšeného věku. Děti jsou na odlišném vývojovém stupni a učí se mezi sebou komunikovat a spolupracovat. Důležitou roli hraje také empatie.

Předškolní výchova v Nizozemsku je integrována do primárního vzdělávání. Takto se plynule naváže z předškolního na primární vzdělávání. Obsah a formy výuky se příliš neliší od našich mateřských škol, objevuje se tu spojení obou modelů, jak rodinného, tak školského. V heterogenních skupinách si hrají a pracují starší děti s mladšími. Pro starší děti vytvářejí učitelky náročnější program, který je velice podobný školnímu vyučování u nás. Je zde však potřeba častějšího individuálního

přístupu. Na některých úkolech děti pracují společně a jiné plní individuálně. Důležité však je, že se klade důraz na motivaci, hru, zájem o spolupráci a postupné začleňování dítěte do kolektivu a ne na výsledný výkon.

Kdybychom měli shrnout pojetí předškolní výchovy v České republice a v Nizozemsku, tak Nizozemsko používá spojení obou modelů, jejichž cílem je snadnější přechod dítěte na základní školu. V České republice se používají oba modely, cesta k pojetí se však stále ještě hledá.

Obecné cíle

K hlavním cílům české předškolní výchovy patří probuzení touhy dítěte poznávat nové věci kolem sebe a doplnit tím rodinnou výchovu, která vždy nedokáže poskytnout dítěti tak podnětné prostředí jako mateřská škola. Děti jsou v mateřské škole motivovány k celoživotnímu zájmu, rozvoji a sebevzdělávání. Dítě můžeme v prostředí mateřské školy pozorovat v každodenním styku s vrstevníky a sledovat jeho socializaci. Při práci s dětmi je důležité rozpoznat jejich individuální charakteristiku a využít poznatky při práci na individuálním rozvoji dětí. Cíle předškolní výchovy se podle Rámcového vzdělávacího programu pro předškolní vzdělávání realizují pomocí rámcových cílů, klíčových kompetencí, dílčích cílů a dílčích výstupů. Rámcové cíle vyjadřují univerzální záměry předškolního vzdělávání. Patří k nim rozvíjení dítěte, jeho učení a poznání, osvojení hodnot, na kterých je založena naše společnost, získání osobní samostatnosti a schopnost projevat se jako samostatná osobnost působící na své okolí. Vcelku je to každodenní práce pedagoga a základní orientace předškolního vzdělávání. *„Tyto cíle je třeba vnímat tak, že pokud jsou naplňovány, směřuje vzdělávání k utváření základů klíčových kompetencí, neboť zasahuje-li vzdělávání zároveň oblast poznatků, hodnot a postojů, získává dítě dovednosti mnohostrannější, dokonalejší a prakticky využitelnější.“* (VÚP, RVP PV, 2004, s.9)

Klíčové kompetence jsou obecně formulovány v kurikulárních dokumentech jako soubory předpokládaných vědomostí, dovedností, schopností, postojů a hodnot důležitých pro rozvoj a uplatnění u každého jedince. Patří k nim kompetence k učení, k řešení problémů, komunikativní, sociální a personální, činnostní a občanské. V předškolním věku vyjadřuje úroveň klíčových kompetencí představu ideálu, ke

kterému se lze přiblížit a také lze k němu směřovat. Tohoto ideálu dosáhnout každé dítě nemůže. I přesto se snaží pedagogové v mateřských školách o největší rozvoj každého jedince. Co by měl pedagog v průběhu předškolního vzdělávání sledovat a u dítěte podporovat, vyjadřují ve vzdělávacích oblastech dílčí cíle. Jsou to konkrétní záměry, které přísluší vzdělávacím oblastem. Dílčím cílům odpovídají dílčí poznatky, dovednosti, hodnoty a postoje ve vzdělávacích oblastech.

V Nizozemsku má vzdělávací systém tři základní cíle. Přispívat k osobnímu rozvoji dítěte, rozvoji občanského povědomí a osvojení hodnotového systému. Klíčové učivo s přesně vymezenými cíli tvoří nejdůležitější oblasti, které si dítě musí osvojit. V našem pojetí rozlišujeme učivo a klíčové kompetence, ale v Nizozemsku tyto termíny splývají. Tyto vymezené cíle bychom mohli v podstatě považovat za cíle klíčového učiva. Klíčové kompetence (kernkompetenties), jsou cíle, které uvádí, na co by se školy měly zaměřit pro rozvoj svých žáků. Uvádějí, co by děti měly umět a znát na konci školního roku a v každém předmětu. Zaručují široký a pestrý vzdělávací program. V klíčových kompetencích není popsáno, jak mají školy dosáhnout jednotlivých cílů. Na jejich základě si školy samy sestaví svůj vzdělávací program.

Zákon o primárním vzdělávání a Zákon odbornosti střediska školám řadu úkolů. Jedním z nich je učit rozmanité předměty. Cílem je uvést, jaké oblasti výuky musí školy žákům nabízet. Školy musí věnovat pozornost kognitivnímu, kreativnímu, sociálnímu, emocionálnímu a fyzickému vývoji dětí. Navíc musí vštípit žákům nejen znalosti, ale i dovednosti a poznatky, jako chování, které ukazuje dodržování obecně uznávaných norem a hodnot, stejně jako znalost a respektování náboženského přesvědčení a jiné, které hrají důležitou roli v nizozemské společnosti. V případě dětí, které potřebují zvláštní pomoc, je cílem poskytnout individuální péči, která je přizpůsobena potřebám dítěte. Tyto děti nejsou automaticky přiřazeny do speciálních škol. Běžné školy a speciální školy pro primární vzdělávání spolupracují tak, aby co nejvíce dětí, u kterých je to možné, zůstaly na běžných základních školách. Vláda spolupracuje se školami a aktivně prosazuje tuto politiku „Jdeme do školy společně“ (WSNS – Weer Saamen naar school). Speciální školy pro základní vzdělávání jsou určeny pouze pro děti, které i přes další pomoc nezvládají běžnou základní školu. Základní školy a speciální školy pro primární vzdělávání spadají pod stejný školský zákon. Mají i stejné cíle, ačkoli na

speciálních školách mají děti více času na dokončení své primární školní docházky.
([http://www.st-ab.nl/wetten/0725 Wet op het primair onderwijs WPO.htm](http://www.st-ab.nl/wetten/0725%20Wet%20op%20het%20primair%20onderwijs%20WPO.htm))

Ke kompetencím nizozemského základního vzdělávání patří:

- stanovit, co by měli žáci umět, když opouštějí základní školu
- učit se od sebe navzájem
- snížit jazykové znevýhodnění
- bohaté vzdělávací prostředí

Základní vzdělávání v České republice by mělo vést žáky k osvojení potřebných dovedností, strategií učení a na jejich základě motivaci k celoživotnímu učení, k tvořivému myšlení, řešení přiměřených problémů, účinné komunikaci a spolupráci, ochraně svého duševního a fyzického zdraví, vytváření hodnot a životního prostředí, ohleduplnosti a tolerantnosti k ostatním lidem, k odlišným kulturním a duchovním hodnotám, poznávání svých schopností a reálných možností a uplatňování je spolu s osvojenými vědomostmi při své další životní dráze a svém profesním uplatnění. V RVP ZV jsou cíle stanoveny následovně. Základní vzdělávání by mělo žákům pomoci utvářet a postupně rozvíjet klíčové kompetence a poskytnout spolehlivý základ všeobecného vzdělávání, které se orientuje zejména na situace blízké životu a na praktické jednání.

Klíčové kompetence představují souhrn vědomostí, dovedností, schopností, postojů a hodnot důležitých pro osobní rozvoj a uplatnění každého člena společnosti. Vybavit žáky souborem klíčových kompetencí na úrovni, která je pro ně dosažitelná, a připravit je tak na další vzdělávání a uplatnění ve společnosti, je cílem a smyslem vzdělávání.

Za klíčové kompetence v základním vzdělávání jsou považovány:

- kompetence k učení,
- kompetence k řešení problémů,
- kompetence komunikativní,
- kompetence sociální a personální,
- kompetence občanské,
- kompetence pracovní.

Probíhající diskuze

V obou porovnávaných zemích se diskutuje o dokončených, či probíhajících projektech. V České republice tyto diskuze směřují k Rámcovému vzdělávacímu programu. Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání je od září 2007 závazným pedagogickým dokumentem a školy pracují podle školních a třídních vzdělávacích programů. Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání je platný od 1. 9. 2005 a školy na základě tohoto RVP ZV měly za úkol vypracovat vlastní školní vzdělávací program (ŠVP). Od školního roku 2007/2008 měly školy povinnost podle něj vyučovat (první až šesté ročníky základních škol). Výzkumný ústav pedagogický v Praze zpracoval materiály, které vznikly na základě spolupráce s pilotními základními školami jako pomoc při tvorbě ŠVP. Patří k nim Manuál pro tvorbu školních vzdělávacích programů v základním vzdělávání, Struktura školního vzdělávacího programu a Komentáře ke struktuře školního vzdělávacího programu pro základní vzdělávání. Výzkumný ústav pedagogický zastřešuje i další projekty, jejichž cílem je zlepšit metodiku práce v mateřských školách. Mezi dokončené a probíhající projekty můžeme zařadit Metodiku výuky angličtiny v mateřské škole, Projekt Třídní kniha, Praktický průvodce třídním vzdělávacím programem, Metodiku na podporu individualizace vzdělávání v podmínkách mateřské školy, Specifika tvorby ŠVP ve speciální mateřské škole, Vzdělávací program přípravné třídy, Metodický portál www.rvp.cz a Autoevaluace mateřské školy.

V Nizozemsku se diskutuje o programu „Dokonalost v primárním vzdělávání“, jehož účelem je včas identifikovat děti s vysokými kognitivními schopnostmi a nabídnout jim odpovídající šanci na jejich růst. Ministerstvo školství kultury a vědy nechá na školách definovat, které děti do této kategorie spadají. Patří sem nejen vysoce nadané děti, ale všechny děti s kognitivním potenciálem. Tím, že dětem poskytnou příslušnou výzvu dostatečně včas, je možné u nich předejít nudě, neúspěchu a později i potřebě speciální péče. Tento program se skládá z národních projektů, ze kterých všechny školy v Nizozemsku mohou těžit. Národní projekt zahrnuje webové stránky www.benefit.nl, poskytující digitální učební prostředí pro vysoce nadané děti v primární škole. Stránky poskytují všem školám v Nizozemsku, stejně tak i rodičům a žákům informace, místo setkávání a učební materiály. Čtyři projekty řízené Národním

vzdělávacím poradenským centrem a Národním institutem pro kurikulární rozvoj, zabývající se včasnou identifikací talentovaných dětí, odpovídajícímu vzdělání pro nadané děti, zahrnuje kvalitní pomůcky a další zkvalitňování ve prospěch škol. Dále zahrnuje pilotní projekty v Den Haagu a Apeldoornu, pod dohledem odborníků, jejichž cílem je poskytnout praktické zkušenosti speciálním třídám s velmi schopnými dětmi. Jejich cílem je aplikovat výsledky těchto projektů na národní úrovni. Zahrnuje také průzkum a plán k propojení základního vzdělávání a vědecké komunity. Myšlenkou je, aby základní školy požádaly o pomoc školy vysoké a tím žáci získali další výzvu a seznámili se se studiem vědy.

Součástí programu je i místní grantové schéma pro školy, spolupracující na vývoji inovativním přístupů pro nejschopnější děti, s důrazem na učení se od sebe navzájem. Na tento režim dohlíží Národní institut pro rozvoj vzdělávacích programů.

Dalším tématem diskuze je v Nizozemsku boj proti segregaci v základním vzdělávání. Od srpna 2006 měly obecní úřady a školské rady zákonnou povinnost, aby společně diskutovaly o opatření na podporu boje proti segregaci ve školství. V roce 2008 bylo zahájeno několik pilotních projektů, jejichž cílem bylo zjistit, jaký je neúčinnější způsob pro prosazování těchto cílů. Zavedená opatření v rámci těchto režimů jsou navržena tak, aby poskytly více multi-kulturních škol a zahrnovaly podporu rodičovské iniciativy a výměnu zkušeností mezi školami. (http://eacea.ec.europa.eu/education/eurydice/eurybase_en.php)

Legislativní rámec

Školský zákon v České republice definuje cíle a organizaci předškolního vzdělávání, stanovuje postavení mateřských škol, upravuje jejich zřizování a správní záležitosti a obsahuje i základní požadavky na zřízení přípravné třídy. Vyhláška o předškolním vzdělávání upravuje podrobnosti. Obsahuje podmínky provozu a organizace mateřské školy, stanovuje maximální a minimální počty dětí ve třídách a zajištění jejich bezpečnosti. Pro veřejné školy určuje způsob stanovení úplaty za předškolní vzdělávání.

Mezi zvláštní dětská zdravotnická zařízení patří jesle, ta spadají pod Ministerstvo zdravotnictví České republiky.

Školský zákon schválený v září 2004 s platností od 1. 1. 2005 upravuje poskytování základního vzdělávání. Vyhláška ministerstva školství o základním vzdělávání upravuje organizaci základního vzdělávání, počty žáků ve školách a třídách, podmínky pro poskytování učebnic a školních potřeb, organizaci kurzu pro získání základního vzdělání, pravidla pro hodnocení žáků, zkoušky při plnění povinné školní docházky v zahraničí a opravné zkoušky. Touto vyhláškou je také upravena organizace školního roku. Každý rok je pravidelně vydáván Soubor pedagogicko-organizačních informací, kterým jsou školy informovány o časové organizaci školního roku, schválených vzdělávacích programech a jiných platných učebních dokumentech, o soutěžích vyhlašovaných ministerstvem nebo o dalších organizačních a metodických pokynech v oblasti vzdělávání.

Primární vzdělávání (Primair Onderwijs) v Nizozemsku zahrnuje běžné základní školy (BAO – basisonderwijs), speciální školy pro základní vzdělávání (SBAO) a speciální základní a střední školství ((V) SO – Voortgezet Speciaal Onderwijs). To je upraveno Základním školským zákonem (WPO - Wet op Primair Onderwijs), v případě běžných škol a speciálních škol pro základní školy a Odborným střediskem zákona (WEC – Wet op het Expertisecentra), v případě speciálního základního a středoškolského vzdělávání.

WPO a WEC popisují cíle základního vzdělávání (dosažení cílů) a jak předepisovat výuku, její strukturu a organizaci (obsah, kvalitu, učební plán školy, financování, školský prospekt, stížnosti). Rovněž stanoví pravidla pro zvláštní potřeby podpůrné struktury, postavení rodičů, zaměstnanců a žáků.

Jedním z účelů tohoto WPO je další integrace a spolupráce mezi běžnými základními školami a některými typy speciálních škol (politika „Chystáme se spolu do školy“). (http://eacea.ec.europa.eu/education/eurydice/eurybase_en.php)

Požadavky na přijetí a volba školy

Podmínky na přijetí do předškolních zařízení se v obou porovnávaných zemích také liší. V Nizozemsku přijímají v zásadě všechny děti od dvou do čtyř let. Prioritou mohou být uvedeny jednotlivé obce. Věkové hranice jsou však flexibilní. Dalším faktorem, který omezuje vstup dítěte do střediska péče o děti je dostupnost místa. Zákon péče o děti neobsahuje žádná ustanovení, týkající se vstupu dítěte do instituce péče o děti, ale rodiče by měli splňovat určité podmínky, pokud chtějí mít nárok na přídatky, které pokryjí náklady na školné.

Mateřské školy v České republice zajišťují péči o děti ve věku od tří do šesti let. Jsou však přijímány i mladší děti z důvodu nedostatku jeslí. Docházka do mateřské školy před započatím povinné školní docházky se velice doporučuje, a proto je zde vysoké procento dětí šestiletých. Dalším důvodem je také častý odklad školní docházky. Obec má ze zákona povinnost zajistit dětem, které mají trvalé bydliště v místě obce, rok před zahájením povinné školní docházky, umístění v mateřské škole. Takové dítě má ředitel povinnost přijmout přednostně. Děti jsou poté společně s dětmi s odkladem školní docházky zařazeny v posledním ročníku mateřské školy. Tento rok je ve veřejných a státních školách bezplatný. Snahou tohoto opatření je vyrovnat případné rozdíly v úrovni sociokulturního vývoje dětí. O přijetí dítěte k předškolnímu vzdělávání rozhoduje ředitel mateřské školy.

K základnímu vzdělávání v České republice je zákonný zástupce povinen přihlásit dítě k zápisu k povinné školní docházce, a to v době od 15. ledna do 15. února kalendářního roku, v němž má dítě zahájit povinnou školní docházku. Pokud není dítěti povolen odklad, povinná školní docházka začíná počátkem školního roku, který následuje po dni, kdy dítě dosáhne šestého roku věku. K plnění školní docházky může být výjimečně přijato i mladší dítě, avšak stále větší počet rodičů volí naopak pro své děti odklad školní docházky. Žák plní povinnou školní docházku ve spádové škole (v místě trvalého bydliště), je zde i možnost zvolit si jinou než spádovou školu. Přechod z prvního na druhý stupeň základní školy je automatický. Zápis dítěte do základního vzdělávání podrobněji popisují v následující kapitole.

V Nizozemsku může příslušný orgán (školní rada) umožnit dětem, které ještě nedovršily věku čtyř let navštěvovat základní školu po dobu až pět dní v týdnu ve dvou měsíčním období před jejich čtvrtými narozeninami, aby dětem usnadnili zvyknout si na školní prostředí. Oficiálně mohou být děti přijaté do základní školy až po svých čtvrtých narozeninách. V praxi, přes 98% dětí, zahájí školní docházku ve věku tří let a deset měsíců. Povinná školní docházka začíná prvním školním dnem v měsíci, který následuje po měsíci, ve kterém dítě oslavilo páté narozeniny. Děti nesmí zůstat na základní škole po ukončení školního roku, v němž dosáhnou věku čtrnácti let (20 let v případě speciální školy). Státní školy přijímají všechny žáky bez ohledu na jejich náboženské vyznání či přesvědčení. Nicméně obec může vymezit spádové oblasti a přiřadit žáky do jednotlivých oblastí. Soukromé školy mohou stanovit požadavky na přijetí v souladu s církevním nebo ideologickým charakterem školy. Školská rada rozhodne, zda žák bude přijat, či nikoliv. Odmítnutí mohou učinit v případě, že škola dosáhla maximálního počtu žáků. Některé školy mají pořadníky, na kterých mohou být děti umístěny. Pokud veřejný orgán (škola) odmítá přijmout žáka, obec zjišťuje, jestli je žák přijat jinou školou. Pokud soukromá škola odmítá přijmout žáka, školská rada musí najít žákovi jiné umístění. Představenstvo soukromé školy může také odmítnout žáka, pokud rodiče nebudou souhlasit s církevní či ideologickou povahou školy.

Rodiče v Nizozemsku mají možnost dát dítě do základní školy podle svého výběru. Může to být buď státní škola, nebo soukromá škola. Mnohé školy mají informativní večery pro rodiče potenciálních žáků, jiné umožňují rodičům, aby navštívili vyučování a zúčastnili se jednotlivých vyučovacích hodin. Kromě toho, jsou všechny školy ze zákona povinné zveřejnit prospekt pro rodiče, kde jsou stanoveny cíle a dosažené výsledky. Ministerstvo školství, kultury a vědy také vydává národní vzdělávací příručku, obsahující informace, které jsou užitečné při výběru školy. Školní inspekce sestavuje a zveřejňuje vysvědčení o kvalitě jednotlivých škol. Školy mohou žádat o rodičovský příspěvek, který je však dobrovolný, i to může představovat překážku pro přijetí žáků. Příspěvky mají umožnit škole, aby pořádala různé oslavy, kulturní aktivity, školní výlety, apod. Pokud rodiče příspěvek nezaplatí, školy jsou přesto povinné poskytnout dohled nad dětmi, které se účastní školních výletů, či jiných aktivit hrazených z rodičovského příspěvku.

Věkové úrovně a dělení žáků

V České republice mohou mít mateřské školy více tříd, ale i jednu smíšenou třídu. V obou porovnávaných zemích je omezen počet dětí na jednu třídu z důvodu zajištění kvalitní péče o děti. V Nizozemsku je maximální počet dětí ve skupině do dvanácti měsíců věku dítěte 12, ve skupině do čtyř let věku dítěte maximálně 16 dětí ve skupině. V České republice mohou mít mateřské školy s jednou třídou nejméně 15 dětí a s více třídami v průměru nejméně 18 dětí ve třídě. Třídy se naplňují do počtu 24 dětí. Jiné je to však s třídami, které zařazují děti se zdravotním postižením, tam je počet nejméně 12 dětí a naplňuje se do počtu 19 dětí na třídu.

Základní školy v České republice jsou tvořeny devíti ročníky a člení se na dva stupně. První stupeň (1. – 5. ročník, primární vzdělávání) a druhý stupeň (6. – 9. ročník, nižší sekundární vzdělání).

Žáci jsou řazeni do tříd podle věku. Třídy se naplňují do počtu maximálně 30 žáků. Minimální počet žáků ve třídě musí být 17. Školy, které jsou tvořeny samostatným prvním stupněm, musí mít minimálně 10 – 15 žáků na třídu. Zřizovatel může povolit výjimku až do 4 žáků.

Výuku některých předmětů lze provozovat ve skupinách, které vzniknou rozdělením tříd. Mohou se tvořit ze stejných nebo různých ročníků.

Na prvním stupni vyučuje žáky pravidla jeden učitel, někdy však bývá výukou pověřen jiný vyučující. Žáci se speciálními potřebami mohou mít ve třídě k dispozici asistenta pedagoga. (http://eacea.ec.europa.eu/education/eurydice/eurybase_en.php)

Časový rozvrh

Zatímco v Nizozemsku neexistují v předškolních zařízeních žádné předpisy na organizaci časového rozvrhu, v České republice školní rok v mateřských školách začíná podobně jako u ostatních druhů škol 1. září běžného školního roku a končí 1. srpna roku následujícího. Stejně je to s organizací školního roku. V Nizozemsku neexistují žádné předpisy o harmonogramech v péči o děti, v České republice se organizace řídí podle harmonogramu školního roku. Mateřské školy jsou v provozu po celý školní rok. Provoz lze však omezit nebo přerušit v době letních prázdnin (červenec a srpen), Rozsah takového přerušení stanovuje ředitel po projednání se zřizovatelem. Rodičům se musí přerušení oznámit nejméně dva měsíce předem. Ze závažných důvodů lze přerušit provoz mateřské školy i v jiném období.

Co se týče týdenního a denního rozvrhu, v Nizozemsku opět neexistují žádné předpisy. Naopak v České republice mohou mít mateřské školy různý provoz. Existují celodenní (nejčastější forma), polodenní a internátní provozy. Polodenní provoz poskytuje dětem péči nejdéle 6,5 hodiny denně. Třídy s polodenním nebo internátním provozem lze zřídit i ve školách s celodenním provozem. Týdenní rozvrh je v běžných mateřských školách pětidenní. Vedení mateřské školy má v kompetenci provoz školy a denní rozvrh. Podle RVP PV by měl být denní řád pružný a měl by umožnit reakci na individuální možnosti dětí a na jejich aktuální potřeby. Jesle poskytují převážně celodenní péči. Nabízejí však také krátkodobé hlídání dětí.

Časový rozvrh základních škol v ČR je určen školským zákonem a vyhláškami, které stanoví školní rok, prázdniny a rámec pro týdenní a denní rozvrh. Počet vyučovacích hodin týdně stanoví vzdělávací programy.

Školní rok pro všechny typy škol začíná 1. září běžného školního roku a končí 31. srpna roku následujícího. Dělí se na období školního vyučování a období školních prázdnin. Ty jsou upraveny vyhláškou. Školní vyučování začíná 1. září a končí 30. června následujícího kalendářního roku. Členíme ho na první a druhé pololetí. Do školních prázdnin zahrnujeme prázdniny podzimní, vánoční, pololetní, jarní, velikonoční a hlavní. Ředitel školy může ze závažných důvodů vyhlásit pro žáky volné dny. Maximálně však pět dní v jednom školním roce. Školní týden je stejně jako

pracovní týden pětidenní, od pondělí do pátku. Ředitel školy rozhoduje o konkrétním uspořádání denního rozvrhu na základě pravidel stanovených legislativními a učebními dokumenty. Začátek a konec vyučování je omezen vyhláškou. Školský zákon stanovuje maximální počet hodin v týdnu. Minimální počet hodin stanovuje učební plán RVP ZV. Vyučování začíná zpravidla v 8:00 hodin, jinou dobu může změnit ředitel školy. Nejdříve však v 7:00 hodin. Konec vyučování musí být nejpozději v 17:00 hodin.

Ministerstvo školství, kultury a vědy určuje v Nizozemsku termíny školního roku, jeho délku a termíny školních prázdnin. Na základních školách probíhá školní rok od 1. srpna do 31. července následujícího roku. Prázdniny trvají šest týdnů a jsou rozloženy po celé tři regiony (severní, střední a jižní), do kterého je země rozdělena pro tento účel. Termíny letním prázdnin jsou předepsány ministrem. O termíny kratších prázdnin (podzimní, vánoční, jarní a květnové) rozhoduje příslušný orgán (školní rada), aniž by bylo nutné získat souhlas ministerstva. Ministerstvo doporučuje týdenní prázdniny po každých sedmi až osmi týdnech školy.

Školy mají v týdenním a denním rozvrhu volnost. V rámci stanoveném vládou, je na školách rozhodnout se, kolik času stráví na různých předmětech a jednotlivých oblastech kurikula. Flexibilní je také délka školního dne, takže rozvrhy mohou odrážet specifické potřeby a přání školy a komunity. Musí však poskytnout alespoň 7 520 vyučovacích hodin v průběhu osmi let, kdy děti navštěvují školu. Ale rozdělení mezi prvními a posledními čtyřmi roky je flexibilní. Školy mohou snížit celkový počet vyučovacích hodin v posledních čtyřech letech na 3 760. Minimální počet v období prvních čtyřech letech se nemění, tedy 3 520. Maximální počet pěti vyučovacích hodin denně byl zrušen. Je na příslušném orgánu školy (školní rada) rozhodnout, kdy začíná a končí školní den, a jak dlouho trvá vyučovací hodina. Členové rodičovské rady mají právo na změnu školních osnov. Tito členové musí také všechny schválit všechny novinky. Školy mohou také rozvrhnout maximálně sedm čtyřdenních týdnů ročně u 3. – 8. třídy. Musí však být uveřejněny před začátkem školního roku. Školní inspekce dohlíží na školní řády a dbá na to, že se jich školy drží. V rámci školského zákona, jsou školy povinné zajistit zařízení pro žáky, kteří zůstávají během polední pauzy ve škole. (http://eacea.ec.europa.eu/education/eurydice/eurybase_en.php)

Obsah vzdělávání, předměty, počet hodin

Obsah vzdělávání se v předškolních zařízeních v obou porovnávaných zemích také liší. V České republice je výchozím dokumentem pro tvorbu školního vzdělávacího programu (ŠVP) Rámcový vzdělávací program předškolního vzdělávání (RVP PV). Zodpovědný je za něj ředitel školy. Na jeho přípravě by se však měli podílet všichni pedagogové. Od 1. 9. 2007 pracují všechny mateřské školy podle vlastního ŠVP. Flexibilní třídní vzdělávací program by měl vytvářet každý pedagog pro aktuální třídu. RVP PV je základní osnovou pedagogického programu v předškolním vzdělávání a obsahuje popis specifík předškolního vzdělávání, metod a forem práce, obecných cílů předškolního vzdělávání a klíčových kompetencí, které by měly být rozvíjeny; rámcový obsah předškolního vzdělávání v pěti oblastech (biologické, psychologické, interpersonální, sociálně-kulturní, environmentální), každá z těchto oblastí zahrnuje základní charakteristiku a vzdělávací záměry, dílčí vzdělávací cíle, vzdělávací nabídku (činnosti nebo příležitosti, které by v konkrétní oblasti mělo předškolní vzdělávání nabízet a zajišťovat), očekávané výstupy, kompetence, které dítě vzděláváním v dané oblasti zpravidla získává a rizika, která znesnadňují průběh vzdělávání a která mohou v dané oblasti ohrozit jeho záměr. Dále RVP PV obsahuje podmínky předškolního vzdělávání (věcné podmínky, podmínky životosprávy, psycho-sociální podmínky, řízení mateřské školy, personální a pedagogické podmínky a podmínky spoluúčasti rodičů); pokyny ke vzdělávání dětí se speciálními potřebami a dětí mimořádně nadaných; požadavky na pedagogické hodnocení dětí a na autoevaluaci mateřské školy; zásady a doporučení pro zpracování ŠVP a povinnosti předškolního pedagoga.

Integrovaný přístup je velice důležitý v předškolním vzdělávání. Integrované bloky nerozlišují vzdělávací oblasti a složky, ale nabízejí dítěti vzdělávací obsah v přirozených souvislostech. Pro jesle není výchovný program centrálně stanoven. Obsah vychází z požadavků zákona.

V Nizozemsku neexistuje žádný předepsaný učební plán jako takový v poskytování péče o děti v předškolních zařízeních. Poskytovatelé jsou však povinni vypracovat plán pro vývoj dítěte a možnosti vzdělávání, na základě konzultace s výbory a rodiči.

Obsah vzdělávání na základních školách v České republice stanovuje Rámcový vzdělávací program základního vzdělávání (RVP ZV). Ten vymezuje devět základních vzdělávacích oblastí, průřezová témata a doplňující vzdělávací obory. Stanovuje také povinný obsah oborů, což je učivo a očekávané výstupy na konci jednotlivých období, Jeho součástí je i rámcový učební plán. Pro jednotlivé vzdělávací oblasti je stanovena minimální celková týdenní dotace, která je udaná v 45 minutových vyučovacích hodinách. Rozložení učiva do jednotlivých ročníků, jeho rozčlenění do vyučovacích předmětů a osnovy určuje Školní vzdělávací program (ŠVP).

K základním vzdělávacím oblastem patří:

- Jazyk a jazyková komunikace
- Matematika a její aplikace
- Informační a komunikační technologie
- Člověk a jeho svět
- Člověk a společnost
- Člověk a příroda
- Umění a kultura
- Člověk a zdraví
- Člověk a svět práce

V Nizozemsku je určeno, co se v každém předmětu mají žáci naučit v podobě daných cílů. Cíle uvádějí, co školy nabízejí žákům z hlediska výuky, se zaměřením na kognitivní a emocionální vývoj, ale také na tvořivost, sociální, kulturní a fyzické schopnosti. Školy mají volnost se rozhodnout (v rámci stanovených vládou), kolik času věnují jednotlivým předmětům a oblastem učiva. Jediné omezení se týká minimálního počtu vyučovacích hodin ročně, což je stanoveno zákonem.

Obsah výuky a vyučovací metody nejsou předepsány. Cíle však musí být formulovány a od školy se očekává, že bude organizovat výuku tak, aby bylo těchto cílů dosaženo. Cíle vymezují v širším slova smyslu osnovy na základních školách. Ty zajišťují, aby byli žáci připraveni na střední školu. Pokročilé cíle a učební pokyny, vyvinuté Ministerstvem školství, kultury a vědy, byly vyvinuty pro aritmetiku/matematiku a nizozemštinu, aby podporovaly dodatečnou pomoc

v organizovaném učení v těchto předmětech. Průběžné cíle poskytují výchozí body pro výuku v každém ročníku primárního vzdělávání. Učební pokyny poskytují obecný rámec pro tvorbu a organizaci vzdělávání a rozvojové procesy v dané oblasti nebo části oblasti. Patří mezi ně tyto prvky, které se navzájem ovlivňují – cíle, kterých má být dosaženo, vhodné předměty, základní přístup k předmětu a vzdělávací a organizační ukazatelé pro dosažení těchto cílů.

58 nových cílů bylo zavedeno od školního roku 2005/2006 (od srpna 2006 pro 1. a 2. třídu. Dají školám větší svobodu v obstarávání rozdílů mezi jednotlivými žáky, a proto nebudou mít stejnou úroveň detailů ve všech oblastech vzdělávání. V praxi to bude znamenat, že dosahování cílů, řekněme nizozemštiny nebo aritmetiky bude detailnější než v jiných předmětech.

Od 1. srpna 2006, v souladu se školským zákonem, musí školy poskytovat výuku v šesti oblastech učiva. Školy se však samy mohou rozhodnout, kolik hodin věnují kterému předmětu. K dosažení cílů se týkají následujících témat:

- nizozemština
- angličtina (povinný předmět od roku 1986, je vyučován v posledních dvou ročnících primární školy)
- aritmetika a matematika
- sociální a environmentální výchova (zeměpis, dějepis, přírodní vědy, biologie, občanská výchova, sociální a praktické dovednosti, bezpečnosti silničního provozu)
- zdravé bydlení, sociální kultura (politická studia, náboženství)
- umělecký projev (hudební a výtvarná výchova, ruční práce)
- tělesná výchova a sport

Vyučovacím jazykem je holandština, nicméně:

- školy v provincii Friesland také vyučují fríštinu a mohou vyučovat i jiné předměty v tomto jazyce
- dětem z cizojazyčných rodin mohou být některé předměty vyučovány v jejich jazyce, cílem tohoto snažení, je pomoci dětem v jejich integraci

- další jazyky a nářečí mohou být použity při výkladu či instrukcím u jednotlivých činností vedle nizozemštiny

Každá škola musí mít školní plán, který se aktualizuje každé čtyři roky. Popisuje kroky k monitorování a zlepšování kvality školy. Školní plán se může týkat jednoho nebo více běžných základních škol a speciálních škol pro základní vzdělávání a jednoho nebo více dalších škol, které sdílejí stejný příslušný orgán (školní rada). Ty musí být schváleny za účasti zastupitelstva.

Školní prospekty musí být aktualizovány každý rok. Obsahují informace pro rodiče a žáky. Cíle, kterých chce škola dosáhnout a čeho dosáhla. Uvádí se zde také informace o dobrovolných rodičovských příspěvcích a práva a povinnosti rodičů a žáků.

Národní průvodce základním vzděláváním

Ministerstvo školství, kultury a vědy uveřejňuje ročně průvodce primárním vzděláváním. Průvodce, který se poprvé objevil v roce 1996, obsahuje informace pro rodiče o jejich právech a povinnostech. Poskytuje také poradenství při volbě školy. (http://eacea.ec.europa.eu/education/eurydice/eurybase_en.php)

Vyučovací metody a didaktické materiály

Předškolní vzdělávání v České republice má být podle RVP PV vázáno k individuálním potřebám a možnostem jednotlivých dětí. To zahrnuje i vzdělávací potřeby specifické. Toto pojetí umožňuje vzdělávat společně v jedné třídě děti bez ohledu na jejich rozdílné schopnosti a učební předpoklady.

Prožitkové metody a formy práce a kooperativní učení hrou jsou vhodné metody, jsou totiž založeny na přímých zážitcích dítěte. Podporují dětskou zvědavost a potřebu objevovat, podněcují radost dítěte z učení, zájem poznávat nové, získávat zkušenosti a ovládat další dovednosti. Je velice důležité, abychom využívali přirozeného toku dětských myšlenek a spontánních nápadů. Dítě se hrou zabývá na základě svého zájmu a vlastní volby, a proto by mělo učení především probíhat formou nezávazné dětské hry.

V předškolním vzdělávání bychom měli využívat situace k praktickým ukázkám životních souvislostí (situační učení) a princip přirozené nápodoby (spontánní sociální učení). Tyto aktivity by měly být vzájemně provázané a vyvážené. V procesu učení sehrává významnou roli spontánní učení, které je založené na principu přirozené nápodoby.

Pedagog by měl být průvodcem dítěte na jeho cestě za poznáním, měl by v něm probouzet aktivní zájem a chuť dívat se kolem sebe, naslouchat a objevovat.

RVP PV stanovuje materiální a psychosociální podmínky vzdělávání. Hygienické požadavky na prostory upravuje příslušná vyhláška Ministerstva zdravotnictví.

V Nizozemsku většina středisek předškolního vzdělávání nemá konkrétní výukové metody a didaktické materiály. Existují však předškolní zařízení, která jsou založena na konkrétní vzdělávací koncepci, např. Montessori. Každé středisko (centrum) péče o děti musí mít vypracovaný plán, který popisuje jeho vize a interakci s péčí o děti, stejně tak jako praktické činnosti, kterými jsou použité metody, které podporují emocionální stránku dětí; možnosti pro sociální a osobnostní rozvoj; učení pravidel a společenských hodnot a příležitosti k aktivitám.

Pravidla pro kvalitu péče o děti také obsahují požadavky na prostor a hru, spánek a venkovní plochu na hraní.

Na základě doporučení ve vzdělávacím programu si učitel na základních školách v ČR volí metody sám, podle celkové strategie školy. Metody v ročnících, kde výuka probíhá podle RVP ZV, musí být v souladu s tímto dokumentem.

RVP ZV také stanovuje minimální materiální vybavení školy. Ministerstvo zdravotnictví stanovuje hygienické požadavky na prostory. Požadavky na učební pomůcky musejí být přizpůsobeny potřebám žáků. Seznam učebnic a učebních textů je každoročně stanoven Ministerstvem školství. O výběru učebnic rozhoduje ředitel školy.

Základní školy a speciální školy pro základní vzdělávání v Nizozemsku si mohou zvolit vlastní vyučovací metody a materiály. Výukové materiály jsou majetkem školy.

Učitelé mají také přístup k on-line výukovým materiálům pro různé předměty. SLO (Národní odborné centrum pro osnovy) vyvinulo přechodné cíle a učební pokyny v reakci na žádost Ministerstva školství, kultury a vědy. Tyto učební pokyny poukazují na oblast, jak děti postupují od určité počáteční úrovně k dosažení cílů. Průběžné cíle známkuje důležité etapy v rámci tohoto procesu. Pomocí tohoto rámce mohou učitelé získat mnohem lepší představu o pokroku svých žáků a tím jim lépe pomohou k dosažení cílů.

Některé školy organizují jejich výuku v závislosti na konkrétní vzdělávací teorii. Patří mezi ně Montessori, Dalton, Freinet a Jenský plán školy, který může být veřejný nebo soukromý orgán. Školy mají možnost nastavit žákům úkoly bez ohledu na věk, a jak uznají za vhodné. Zdaleka ne všechny školy přidělují dětem úkoly, mladší žáci úkoly téměř nedostávají. Téměř všechny školy využívají informační a komunikační technologie (ICT) na výuku a k inovačním účelům. Za poslední čtyři roky se počet škol, které intenzivně využívají počítače, téměř zdvojnásobil. Většina z nich má připojení k internetu. Mnoho škol má počítačové učebny, kde děti mohou pracovat. 89% zaměstnanců využívá počítač při vyučování. Učitelé základních škol používají počítač ve výuce v průměru sedm hodin týdně.

http://eacea.ec.europa.eu/education/eurydice/eurybase_en.php

Hodnocení žáků

Pro hodnocení dětí v mateřských školách v České republice byl vytvořen metodický materiál Pedagogické hodnocení v pojetí RVP PV, ale každá mateřská škola i každý pedagog si může zvolit či vytvořit vlastní systém sledování a hodnocení rozvojových pokroků dětí. V předškolním vzdělávání pedagog průběžně sleduje a vyhodnocuje individuální rozvoj a učební pokroky dítěte. Toto dlouhodobé a systematické sledování rozvoje dítěte a jiných pokroků v učení dítěte umožňuje vést dítě v souladu s jeho přirozeným rozvojem, plynule s přiměřenou a postupně narůstající náročností a průběžně mu zajišťovat odpovídající podporu v rozvoji a učení. U dětí nehodnotíme jeho výkon ve vztahu k dané normě ani neporovnáváme jednotlivé děti a jejich výkony mezi sebou. Důležité je u dítěte včas zachytit případné problémy či nedostatky a vyvodit tak odborně podložené závěry pro další rozvoj dítěte a pomoci

dítěti v jejich řešení. Písemné záznamy a další doklady, které vypovídají o dítěti a pokrocích v jeho učení a rozvoji musí být důvěrné a přístupné pouze pedagogům a rodičům. Tyto podklady by měl pedagog používat při své každodenní práci s dítětem, při tvorbě individuálního vzdělávacího programu i pro informaci rodičům a neformální spolupráci s nimi.

V Nizozemsku žádné formální hodnocení v předškolních zařízeních neexistuje. Děti jsou však testovány již od čtyř let na základních školách pomocí tzv. CITO a PRAVOO testů, které podrobněji popisují v praktické části této diplomové práce.

Na základních školách v České republice jsou žáci hodnoceni v jednotlivých předmětech průběžně. Poté v každém pololetí vydá škola žákovi vysvědčení. V průběžném hodnocení využívají téměř všechny školy známky 1 – 5, často se zároveň se známkami objevuje slovní hodnocení, či bodové nebo procentuální.

Většina základních škol v Nizozemsku podává zprávu o pokroku žáků v předmětu nebo v oblasti třikrát za rok. Rodiče jsou zváni na třídní schůzky, kdy mohou nahlédnout do učebnic, sešitů domácích úkolů, testů projektů a mohou diskutovat o školních výletech, testech, projektech a mimoškolních aktivitách. Některé školy vyjadřují pokrok u žáků pomocí známek, jiné preferují slovní hodnocení. Známkuje se ve škále od 10 do 1, přičemž 10 je nejvyšší možná známka. Mnohé školy používají testy a normy na měření pokroku žáků. Takové testy jsou často součástí výukových materiálů.

Když žák opustí školu, ředitel školy, spolu s pedagogickými pracovníky, sestavuje zprávu (vysvědčení), která poskytuje informace o žákovi pro jeho budoucí vzdělávání. Kopie této zprávy je také poslána rodičům dítěte.

Primární školy používají testy navržené různými subjekty, zabývajícími se vzdělávacím měřením. K největším patří Národní institut pro vzdělávací měření (CITO – Centraal Instituut voor Toetsontwikkeling, PRAVOO). Ten vytváří testy, pro žáky osmé třídy, kterými si žáci ověří se dosavadní znalosti a srovnají je s ostatními. 85% škol používá právě CITO testy.

(http://eacea.ec.europa.eu/education/eurydice/eurybase_en.php)

4. Zápis dítěte do první třídy

Zápis do první třídy je velice důležitá událost v životě dítěte. Dítě při něm získává první kontakt s prostředím školy, do které bude po určité době docházet. I v rodičích se utvářejí první dojmy, a to nejen ze školního prostředí, ale také z průběhu celého zápisu. Proto by měl zápis být vždy kvalitně připravený a měl by splňovat odborně obsahová, metodicko-organizační a pedagogická hlediska.

Zápis organizují a realizují učitelé prvního stupně základní školy, kteří jsou kompetentní posoudit úroveň školní zralosti. Zápis by měl být kvalitně připraven a organizován určitým programem. Učitel sleduje dítě v poměrně krátké době, a proto by měl být tento čas využit co nejefektivněji.

Úlohou zápisu je poznat co nejlépe dítě a zvážit, jestli je jeho vývojová úroveň dostatečná pro plnění školních povinností. Zápisu předchází povinná pětiletá prohlídka u pediatra, možná návštěva mateřské školy, školního poradce nebo pedagogicko-psychologické poradny. Pokud dítě nenavštěvovalo mateřskou školu, rodiče nemají možnost srovnání s jinými dětmi, a proto může být jejich odhad úrovně školní připravenosti dítěte nesprávný. Naopak někteří rodiče chtějí nástup do školy svým potomkům oddálit pomocí žádosti o odklad, i přesto, že jim odklad nebyl doporučen.

Rozhodování zda nastoupit či nenastoupit do povinné školní docházky není nikdy jednoduché. Předčasný nástup může dítěti způsobit velké potíže nejen v první třídě, ale po dobu celé školní docházky, pokud je dítě na vstup do školy opravdu nezralé. Naopak u zralého dítěte, jehož rodiče požádají o odklad školní docházky v době, kdy je právě pro plnění školních povinností připraveno, se také mohou objevit problémy. Dítě zralé na vstup do školy touží získávat nové dovednosti, informace, plnit náročnější úkoly a samozřejmě se stýkat s vrstevníky. Proto je velice důležité pečlivě zvážit situaci každého dítěte, které má nastoupit do první třídy.

4.1. Legislativní vymezení zahájení školní docházky

V České republice vymezuje začátek a plnění školní docházky do základní školy zákon 561/2004 Sb. – Zákon o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon) a zákon 49/2009, který mění zákon 561/2004 v § 36

odstavci 3 následovně: „Povinná školní docházka začíná počátkem školního roku, který následuje po dni, kdy dítě dosáhne šestého roku věku, pokud mu není povolen odklad. Dítě, které dosáhne šestého roku věku v době od září do konce června příslušného školního roku, může být přijato k plnění povinné školní docházky již v tomto školním roce, je-li přiměřeně tělesně i duševně vyspělé a požádá-li o to jeho zákonný zástupce. Podmínkou přijetí dítěte narozeného v období od září do konce prosince k plnění povinné školní docházky podle věty druhé je také doporučující vyjádření školského poradenského zařízení, podmínkou přijetí dítěte narozeného od ledna do konce června doporučující vyjádření školského poradenského zařízení a odborného lékaře, která k žádosti přiloží zákonný zástupce.“ (Zákon č. 49/2009 Sb., kterým se mění zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), ve znění pozdějších předpisů, nabyt účinnosti dne 5. března 2009.)

O povinnosti přihlášení dítěte k zápisu do základní školy pojednává školský zákon, § 36, odstavec 4 takto: „Zákonný zástupce je povinen přihlásit dítě k zápisu k povinné školní docházce, a to v době od 15. ledna do 15. února kalendářního roku, v němž má dítě zahájit povinnou školní docházku.“ (Zákon č. 561/2004 Sb. O předškolním, základním, středním, vyšším, odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), nabyt účinnosti dnem 1. ledna 2005, v platném znění.)

Pravidla pro zařazení dítěte do spádové školy a postup v případě, že zákonný zástupce dítěte zvolí školu mimo spádovou oblast, vymezuje § 36, odstavec 5 téhož zákona: „Žák plní povinnou školní docházku v základní škole zřízené obcí nebo svazkem obcí se sídlem ve školském obvodu, v němž má žák místo trvalého pobytu (dále jen „spádová škola“), pokud zákonný zástupce nezvolí pro žáka jinou než spádovou školu. Pokud je dítě přijato na jinou školu než spádovou školu, oznámí ředitel této školy tuto skutečnost řediteli školy spádové, a to nejpozději do konce března kalendářního roku, v němž má dítě zahájit povinnou školní docházku.“ (Zákon č. 561/2004 Sb. O předškolním, základním, středním, vyšším, odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), nabyt účinnosti dnem 1. ledna 2005, v platném znění.)

Organizace základního vzdělávání je pak ve školském zákoně stanovena v § 46: „Místo a dobu zápisu do prvního ročníku základního vzdělávání stanoví ředitel školy, a to v souladu s § 36 odst. 4, a oznámí to způsobem v místě obvyklém. O přijetí k základnímu vzdělávání rozhoduje ředitel školy za podmínek stanovených v § 36.

4.2. Průběh zápisu (tradiční forma, netradiční forma)

Zápis do prvních tříd organizují základní školy většinou ve dvou dnech v předem určených hodinách. Termíny zápisu jsou vyvěšeny na viditelných místech na základní škole, v mateřské škole, na vývěsných tabulích, městských úřadech a případně i na webových stránkách, pokud je škola má.

Rodič nebo zákonný zástupce musí u zápisu prokázat svou totožnost platným občanským průkazem. Nutný je také rodný list dítěte a mnohé školy doporučují i kartu zdravotní pojišťovny. Rodiče budou muset vyplňovat formuláře, ke kterým patří žádost o přijetí k základnímu vzdělávání a dotazník pro rodiče žáka prvního ročníku, tzv. zápisní lístek a potřebné doklady vyplňování těchto formulářů rodičům usnadní práci. Dotazník (zápisní lístek) je pro učitele nezbytným zdrojem informací o zdravotním stavu dítěte, jeho rodině, docházce do mateřské školy, případně zvláštních schopnostech, dovednostech a individuálních potřebách jedince. Rodič formuláře vyplňuje, zatímco jeho dítě prochází jednotlivými úkoly zápisu. Administrativní stránka může být na některých školách vyřešena předem a rodič poté může nerušeně pozorovat průběh celého zápisu. J. Kropáčková poznamenává, že naopak existují školy, které si nepřejí přítomnost rodičů u vlastního zápisu. Je to většinou z důvodu zaměření se na posouzení samostatnosti a sociální zralosti dítěte, konkrétně pak schopnost odloučit se na určitou dobu od rodičů a samostatně se projevovat při řešení úkolů. (KROPÁČKOVÁ, J., s. 65-67)

Každá škola připravuje zápisy nezávisle na sobě, a proto mohou být různorodé. Rodiče mohou přijít s dětmi ke společnému zahájení zápisu, nebo se mohou dostavit kdykoli ve vymezeném čase. Základní škola si zvolí formu zápisu a vše se od ní odvíjí a organizuje. V současné době je čím dál tím oblíbenější netradiční forma zápisu, ale mnohé základní školy se stále přiklánějí k jeho tradičnímu pojetí.

4.3. Tradiční forma zápisu

Tradiční zápis většinou probíhá v jedné třídě prvního stupně základní školy. Dítě je uvedeno do třídy, kde na něj čekají jeden nebo více učitelů (učitelek) prvního stupně a ředitel (ředitelka) školy. Dítě nejprve odpovídá na různé otázky typu, jak se jmenuje, kde bydlí, zda navštěvovalo mateřskou školu nebo jestli má sourozence. Učitel zjišťuje v tomto krátkém rozhovoru úroveň vyjadřování předškoláka a správnost vyslovování hlásek. V další části rozhovoru může dítě zarecitovat naučenou básničku nebo zazpívat oblíbenou písničku. Dále pak dítě plní jednotlivé úkoly, které jsou pro něj připraveny. Mohou se realizovat dnes na oblíbené interaktivní tabuli a dítě v nich prokazuje svou matematickou představivost, porovnává, čeho je více, či méně, pracuje se základními rovinnými útvary a poznává čísla v číselné řadě 1 – 5.

K dalším činnostem bývá zařazeno poznávání barev, sestavování obrázků z dřevěných kostek podle předlohy nebo navlékání barevných korálků v určitém pořadí. Oblíbené je určování polohy dole, nahoře vedle čeho nebo mezi čím se daná věc nachází. K častým činnostem patří také vyprávění pohádky podle obrázkové osnovy.

Známý Jiráskův test školní zralosti zahrnuje dětskou kresbu člověka, konkrétně mužské postavy, a ta je u zápisu také hodnocena. Učitel při ní pozoruje, kterou rukou dítě kreslí, jak drží tužku, tlak na podložku při psaní, plynulost tahů a celkové provedení kresby. Při činnostech je důležité sledovat vedle výsledku také pracovní tempo, pozornost, koncentraci, zájem o činnost, hygienické návyky a spolupráci s učitelem. Tyto pozorované, většinou neverbální projevy může poté učitel vyhodnotit v rámci sociální a motivační zralosti k plnění školní docházky.

Jako odměnu po absolvování všech úkolů zápisu si dítě může vybrat dárek, který pro něj vytvořili starší žáci školy. Seznam doporučených pomůcek do 1. ročníku je předán rodičům.

4.4. Netradiční forma zápisu

Netradiční zápis se liší od toho tradičního především organizací. Zápis se koná v celé škole, nejen třídě a nese se v duchu určitého tématu či motta. Námětem bývají často pohádky. U vstupu do školy už čekají na rodiče s dětmi starší žáci školy

převlečení za určité pohádkové bytosti a vítají budoucí prvňáčky. Doprovodí je poté do místnosti, kde je zápis zahájen. Pro děti jsou nachystané úkoly a činnosti na jednotlivých stanovištích v prostorách školy. Úkoly a činnosti jsou pečlivě připraveny, aby učitelé jejich pomocí zjistili školní zralost jednotlivých dětí.

U každého stanoviště bývá jeden učitel prvního stupně a tomu pomáhají starší žáci převlečení za pohádkové bytosti. Činnosti na stanovištích děti motivují, takže je plní s velkým zaujetím. Učitelé si zapisují výsledky jednotlivých dětí do předem připravených záznamových archů. Děti mohou mít také vlastní zápisový arch, do kterého dostávají razítka za každou provedenou činnost či úkol, a ten si poté mohou odnést. Po dokončení zápisové trati je zápis slavnostně ukončen a děti jsou opět odměněny dárečky od starších žáků školy.

Oba zápisy, jak tradiční tak netradiční, se snaží zrevidovat všechny oblasti školní zralosti. Netradiční zápis svou atmosférou vtáhne děti do jeho dění a odstraňuje nežádoucí pocity strachu, nejistoty a trémy, které nové prostředí a cizí učitelé mohou u budoucích školáků vyvolat. Při kouzelném nebo pohádkovém pojetí zápisu se dítě dokáže více otevřít, uvolnit a odnést si pocit úspěchu za svůj výkon.

PRAKTICKÁ ČÁST

Úvod

V teoretické části mé diplomové práce jsem podrobně popsala preprimární a primární vzdělávání v České republice a v Nizozemsku, problematiku vstupu dítěte do školy a zápis dětí do prvních tříd v České republice. V praktické části navazuji právě na zápis dětí do základního vzdělávání popsáním přechodu dítěte z druhé třídy do třetí v nizozemské základní škole.

V obou státech je školský systém vzdělávání odlišný, proto se v této praktické části diplomové práce budu zabývat otázkou, zda existují odlišnosti mezi českými a nizozemskými žáky ve školní připravenosti. Rozhodla jsem se sledovat rozvoj a učení dítěte v porovnávaných zemích. Pro sledování jsem zvolila záznamový arch, který je k dispozici volně ke stažení na webových stránkách Výzkumného ústavu pedagogického. Používá se k diagnostice dětí předškolního věku. Záznamový arch mě zaujal díky svému širokému rozsahu, který zahrnuje oblasti dovedností, které by mělo dítě předškolního věku mít. V tomto věku je zapotřebí se zaměřit na tyto oblasti a podporovat rozvoj dovedností dítěte, které mu usnadní školní začátky. Konkrétní oblasti v záznamovém archu jsou **praktická samostatnost** (fyzický rozvoj a pohybová koordinace, sebeobsluha); **sociální informovanost** (orientace v prostředí, okolním světě i v praktickém životě); **citová samostatnost** (emoční stabilita, schopnost kontrolovat a řídit své chování); **sociální samostatnost** (soužití s vrstevníky, uplatnění se ve skupině vrstevníků, komunikace, spolupráce, spolupodílení se); **výslovnost, gramatická správnost řeči, slovní zásoba; bezproblémová komunikace, laterálita ruky, koordinace ruky a oka, držení tužky; diferencované vnímání** (sluchová a zraková analýza a syntéza); **logické a myšlenkové operace** (porovnávání, třídění, řazení, číselné představy, řešení problémů); **záměrná pozornost, úmyslná paměť pro učení, pracovní chování, soustředěná pracovní (učební) činnost, záměrné učení.**

Protože jsem zvolila český materiál na výzkum v Nizozemsku, chtěla jsem využít i nizozemský materiál, konkrétně část CITO testu, určený pro 2. třídu nizozemské základní školy (oblast přiřazování a porovnávání), kterou jsem měla k dispozici. Oblast

přřazování a porovnávání se skládá ze 40 otázek. Test absolvovaly dvě dívky, jedna z České republiky, druhá z Nizozemska, obě ve věku pěti let.

5. Přestup dítěte z druhé třídy do třetí v Nizozemsku

V Nizozemsku existovaly dříve nezávislé mateřské školy a základní školy. V té době byl termín „školní zralost“ používán velice často, když dítě vstupovalo do první (dnes třetí) třídy. Druhým faktorem při vstupu dítěte do školy bylo datum narození. Datum nemělo nic společného s vývojem dítěte, ale hraničním datem, kterým byl 1. říjen. Dnes toto datum nemá žádnou funkci při rozhodování o postupu dítěte do další třídy. Individuální potřeby a rozvoj dítěte jsou vždy východiskem pro vzdělávání a vedení dětí od první do osmé třídy. Vše je ve vývojové psychologii, děti se liší, každé dítě je v jinou dobu připravené na cílené vzdělávání a plnění složitějších úkolů.

Učitelé a rodiče v Nizozemsku se proto rozhodují, zda dítě postoupí z druhé do třetí třídy, či zůstane další rok ve třídě druhé a prodlouží si „předškolní období“, doslovný překlad z „kleuterperiode“.

Když jsou dítěti čtyři roky, většinou začíná v Nizozemsku chodit do školy. Než oslaví čtvrté narozeniny, může školu navštěvovat například třikrát týdně na několik hodin a tím si lépe zvykne na nové prostředí, děti a učitele. Toto období před oficiálním vstupem do školy je pro děti velice důležité. Každé dítě si zvyká a reaguje na nové prostředí jinak. Některé děti se nejprve rozhlíží kolem sebe, objevují pohledem, poslechem a hraním si, zatímco jiné děti okamžitě komunikují s ostatními dětmi i s učitelem a samy si říkají o zadání úkolů.

Obecně platí, že dítě by mělo zůstat v první třídě celý rok. Jako nejmladší se učí, rozvíjí své dovednosti, které potřebuje k postupu do další třídy. V druhé třídě dítě tyto dovednosti a znalosti rozvíjí, aby bylo schopné učení ve třetí třídě.

Uvedeme-li příklad, dítěti budou v únoru čtyři roky, nastoupí do první třídy. Následující školní rok jde do druhé třídy, takže celkově trvalo toto „předškolní období“ rok a půl. Zatímco jiné dítě, které má narozeniny v červenci, už před prázdninami do školy nešlo na tzv. zvykající období. Po prázdninách tedy oficiálně nastoupí do školy a patří tedy k nejmladším „předškolákům“. Další rok postupuje do druhé třídy a „předškolní období“ tohoto dítěte trvalo celé dva roky. Jsou tady ještě tzv. podzimní

děti, které jsou narozené v říjnu, listopadu nebo prosinci. Některé z těchto dětí mají „předškolní období“ prodloužené, zatímco jiné ho mají o hodně zkrácené.

Stejně jako u všech ostatních dětí sledujeme jejich potřeby a rozvoj, aby se škola rozhodla, zda dítě postoupí do třetí třídy, nebo si prodlouží „předškolní období“ a zůstane ještě rok ve třídě druhé. Před tímto rozhodnutím dítě absolvuje CITO test nebo PRAVOO test, které ukážou další výsledky, které pomohou ke správné volbě.

CITO TEST

Během „předškolního období“ jsou děti dvakrát testovány pomocí tzv. CITO testů. Testy zahrnují oblasti jazyka, časoprostorové orientace a organizace. Na základě výsledku těchto testů si můžeme o dítěti udělat představu, ve které oblasti potřebuje zvláštní pozornost a naopak, ve které oblasti vyniká. CITO testy se provádějí na konci první třídy a v lednu ve třídě druhé. V CITO testech lze dosáhnout úrovní A, B, C, D a E, přičemž A je nejlepší výsledek, E nejhorší. Je také možné, že dítě potřebuje testovat i v jiných než těchto dvou klíčových momentech. To může nastat v těchto případech:

- když je dítě tzv. „podzimní dítě“ není ještě jisté, zda si dítě prodlouží „předškolní období“, či bude pokračovat do třetí třídy, výsledky CITO testů ukážou, jestli by dítě mělo pokračovat,
- když nejstarší „předškolák“ v lednu u testu neuspěl, učitelé se u něj zaměří na okruh, ve kterém měl největší problémy, v červnu dělá dítě test znovu, aby se učitelé ujistili, a správně rozhodli o postupu dítěte, či nikoliv.

PRAVOO TEST

PRAVOO test je zaměřený na kognitivní schopnosti dítěte. Poprvé se dítě testuje, když je ve škole první měsíc. Po půl roce se opět podrobí testu. Učitelé díky tomu získají informace, zda se dítě během půl roku zlepšilo nebo zůstalo na stejné úrovni.

Děti, které nejsou na úrovni pro postup do vyšší třídy

Na konci nejmladšího „předškolního období“

Když je dítě v jednom nebo více z následujících bodů na nižší úrovni, může být rozhodnuto, že dítě si prodlouží „předškolní období“ o jeden rok.

- u CITO testu uspěje nedostatečně (D nebo E),
- u PRAVOO testu se neobjevil žádný nebo nepatrný pokrok,
- z osobního vyjádření učitele, který tvrdí, že dítě má stále nedostatky v mnoha oblastech,
- u dítěte se vyskytují specifické vývojové problémy.

Pokud se vývoj u takového dítěte během dalšího školního roku rychle zlepší, je zde stále možnost ho přemístit do třetí třídy.

Na konci nejstaršího „předškolního období“

V květnu se definitivně rozhoduje, zda si dítě prodlouží „předškolní období“ v druhé třídě nebo postoupí do třídy třetí. Když se u dítěte projeví jeden z následujících bodů, je pravděpodobné, že si prodlouží „předškolní období“ o jeden rok.

- u CITO testu dosáhne úrovně D nebo E,
- u PRAVOO testu se neobjevil žádný pokrok,
- z vyjádření učitele vyplývá, že se u dítěte neprojevil žádný pokrok a má nedostatky v mnoha oblastech,
- začínající gramotnost je nedostatečná (objevují se problémy dyslexie, dysgrafie) a zejména fonetické povědomí je slabé nebo nedostatečné,
- případně: výsledek u logopeda je slabý nebo nedostatečný,
- případně: specializovaný externí pracovník doporučí dítěti zůstat ve druhé třídě o rok déle.

Pokud se rozhodne, že dítě nebude pokračovat do třetí třídy, je u dítěte zaručen lepší vývoj ve všech oblastech. Pokud rodiče s tímto rozhodnutím nesouhlasí, je jim doporučeno setkání s ředitelem nebo speciálním pedagogickým pracovníkem.

Rozhodnutí ředitele je však konečné. Souhlas rodičů a jejich podpis je také uveden ve zprávě.

Děti, které jsou více vyspělé, než jejich vrstevníci

Některé děti jsou skoro ve všech oblastech vyspělejší, než jejich vrstevníci, často se toto stává i u nejmladších dětí. V takovém případě se učitel poradí se speciálním pedagogickým pracovníkem a rodiči o dřívějším postupu dítěte do vyšší třídy. Kritéria pro postup jsou:

- dítě uspělo u CITO testu pro nejmladší „předškoláky“ minimálně na úrovni B,
- výsledky PRAVOO testu ukazují, že dítě je na vyšší sociální a emocionální úrovni,
- ze zkušenosti učitele s dítětem vyplývá, že sociální rozvoj, rozvoj při práci a hře dítěte je na úrovni nejstaršího „předškoláka“,
- dítě si pravidelně samo od sebe vybírá učební materiály a aktivity pro starší děti
- dítě je na úrovni starších „předškoláků“ v různých předmětech

Zrychlený přechod do třetí třídy

Když dítě zvládá učební látku na úrovni „nejstaršího předškoláka“, může se přechod urychlit a dítě postoupí do třetí třídy. Pokud se rozhodne, že dítě postoupí do třetí třídy, mělo by splňovat následující aspekty, které se vztahují na každé dítě ve třetí třídě:

- dítě dosáhne v CITO testu pro nejstarší „předškoláky“ minimálně úroveň B,
- dítě vydrží delší dobu vykonávat určitou činnost a k činnosti je motivováno, také se musí samo rozhodovat pro složitější aktivity a vývojové materiály,
- sociální vývoj: dítě si rádo hraje se staršími „předškoláky“ a lépe se cítí v této skupině,
- vývoj jazyka: dítě komunikuje v celých, dobře postavených větách, má bohatou slovní zásobu, má určité dovednosti k přípravě ke čtení,
- dítě by mělo být emocionálně stabilní a mít důvěru v samo sebe,

- dítě má dobrou jemnou motoriku,
- matematické znalosti: vyjmenuje číselnou řadu, dokáže poznat rozdíly čeho je více, či méně, logicky uvažuje,
- musí rozumět zadaným úkolům,
- samo plánovat práci,
- dítě je na úrovni nejstarších „předškoláků“ v různých oblastech učení,
- dítě je samo motivované na postup do třetí třídy.

V případě předčasného přesunu do třetí třídy je s ním vykonán rozhovor v pedagogicko-psychologické poradně. Toto stanovisko bylo projednáno s rodiči.

6. Sledování a hodnocení rozvoje a učení dítěte v posledním roce předškolního vzdělávání (v ČR) a v druhé třídě nizozemské základní školy

6.1. Cíl výzkumu

Hlavními cíli výzkumu bylo porovnat úroveň dovedností potřebných k usnadnění školního začátku dětí v České republice a v Nizozemsku. Úkolem bylo zjistit, zda v Nizozemsku ovlivňuje povinná školní docházka od pěti let připravenost dítěte na další vzdělávání. Pomocí CITO testu jsem chtěla porovnat dovednosti dítěte v oblasti přiřazování a porovnávání v České republice a v Nizozemsku.

Výzkumným šetřením jsem se snažila ověřit následující hypotézy:

- H1 – Děti v české republice mají větší problémy s výslovností, než děti v Nizozemsku.
- H2 – Povinná školní docházka od pěti let ovlivňuje celkový rozvoj dovedností dítěte.

6.2. Metody výzkumu

Výzkumné šetření se realizovalo pomocí záznamových archů. Záznamový arch je součástí příloh této práce a obsahuje 10 oblastí, z nich každá obsahuje 3-8 otázek. Záznamové archy vyplňovaly učitelky mateřských škol a předškolních zařízení v České republice a učitelé základních škol v Nizozemsku. Česká a nizozemská verze je totožná. Záznamový arch jsem distribuovala celkem do 3 mateřských škol v České republice v počtu 100 kusů a 3 základních škol v Nizozemí v počtu 100 kusů. Přesný počet a jejich návratnost uvedu v další kapitole. Učitelé vyplňovali do záznamových archů křestní jméno (iniciály) a měsíc a rok narození dítěte. Sběr dat probíhal v období února a března 2011.

CITO test jsem s dětmi vyplňovala osobně. Dítěti jsem kladla otázky dané u jednotlivých úkolů a děti podtrhávaly či vyplňovaly správné odpovědi.

6.3. Zkoumaný vzorek a postup výzkumu

Objektem výzkumu byly děti předškolního věku 5-6 let v České republice a žáci druhé třídy základní školy v Nizozemsku, také ve věku 5-6 let.

Objektem CITO testu byla nizozemská dívka ve věku 5 let, žákyně 2. třídy nizozemské základní školy a dívka z České republiky ve věku 5 let, navštěvující mateřskou školu.

O vyplnění záznamových archů jsem požádala pět učitelek mateřských škol ve třech různých mateřských školách a soukromých předškolních zařízeních v České republice (konkrétně MŠ Topolská, Černošice, MŠ Karlická, Černošice a soukromá MŠ Kvítek, Černošice (zřizovatel Baby Club OTTOMÁNEK s. r. o.) a na základních školách v Nizozemsku (konkrétně Openbare Basisschool Oosthuizen (OBS Het Kraaiennest), Openbare Basisschool Blokker, Openbare Basisschool Hoorn).

6.4. Výsledky výzkumu a jejich interpretace

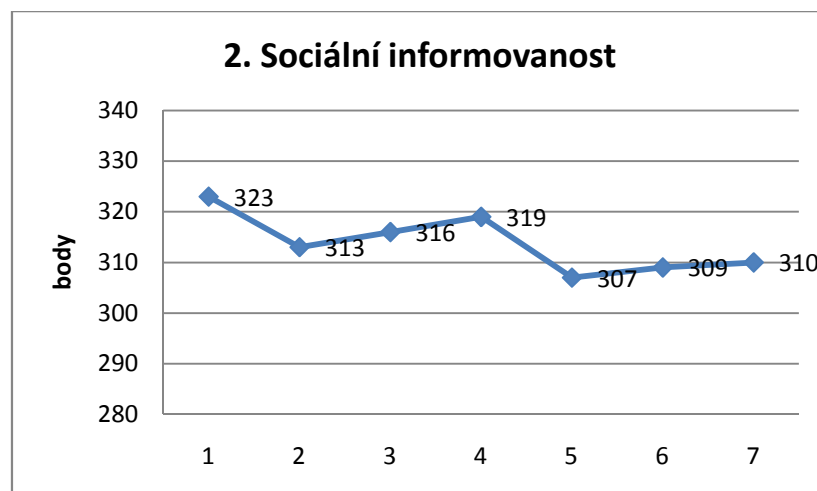
Záznamový arch obsahuje deset, již výše zmíněných oblastí a každá oblast zahrnuje několik otázek (3 – 8). Učitelky mateřských škol hodnotily děti v jednotlivých dovednostech (způsobilostech) podle následující stupnice. I. – dosud nezvládá (má vážnější obtíže), II. – zvládá s vynaložením maximálního úsilí, III. – přetrvávají problémy (občasné, dílčí), IV. – zvládá spolehlivě, bezpečně. Celkem se mi vrátilo 84 vyplněných záznamových archů v obou porovnávaných zemích. Po obdržení jsem je vyhodnotila a zvolila si systém grafického znázornění výsledků, ke kterým jsem došla. K úrovni I. (dosud nezvládá) jsem přiřadila 1 bod, k úrovni II. 2 body, III. 3 body a IV. body 4. Poté jsem vynásobila počet v jednotlivých úrovních body, které úrovni náleží. Dosáhla jsem tím minimálního počtu 84 a maximálního počtu 336 bodů.

6.4.1. Česká republika

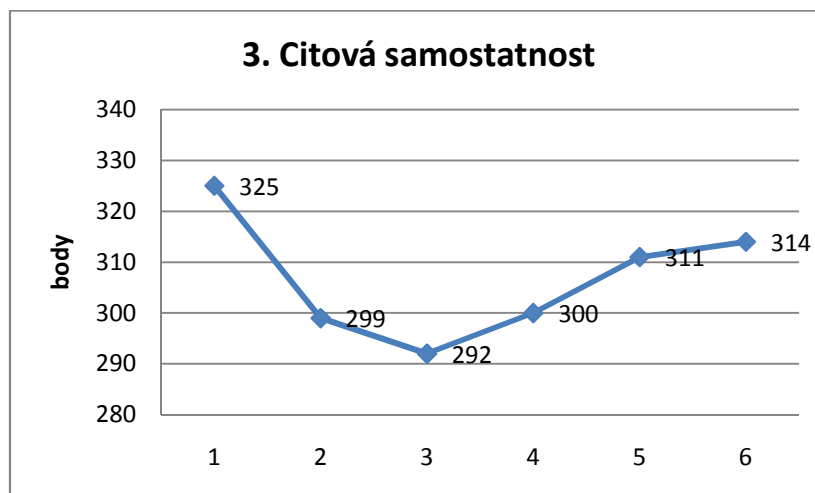
V oblasti praktické samostatnosti, jak můžeme vidět níže znázorněné v grafu, se objevily nižší výsledky v koordinaci pohybu, naopak ostatní výsledky, které se týkaly fyzické vyspělosti, samostatnosti při oblékání, jídle a zvládnání pravidelných denních úkonů, postarání se o své věci a schopnost poradit si s běžnými problémy byly většinou vysoké.

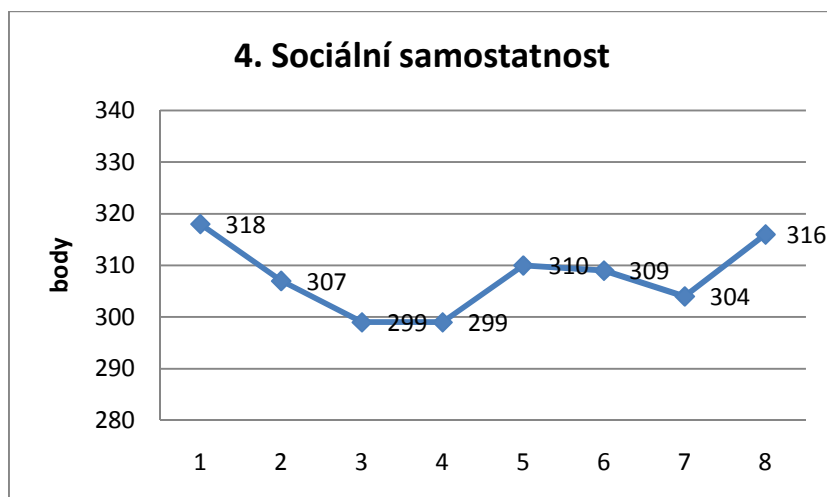
V druhé oblasti sociální informovanosti se objevily malé nedostatky v dovednosti vyřídít drobný vzkaz, jinak v ostatních dovednostech (vyznat se ve svém okolí, rozumět běžným okolnostem, pohybovat se ve známém prostředí samostatně, odhadnout nebezpečnou situaci), byly hodnoty převážně vysoké, ale zároveň nepatrně nižší, než v první oblasti.

V oblasti citové samostatnosti hodnoty poměrně kolísaly. Zvládnutí odloučení od rodičů nebyl u většiny dětí problém. Naopak emoční stálost byla u dětí na nízké úrovni. Přiměřená reakce na drobný neúspěch a samostatné vystupování také nebyly na příliš vysoké úrovni.

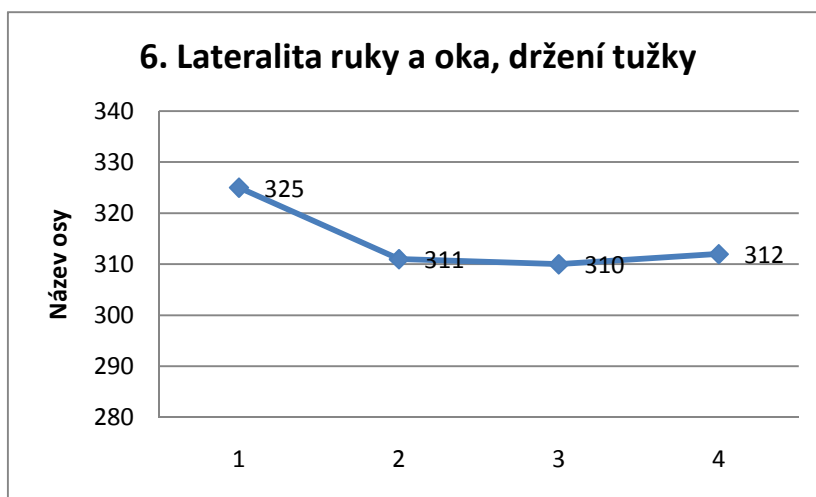
Ve čtvrté oblasti sociální samostatnosti byly hodnoty poměrně nízké, než v ostatních oblastech. Z čehož můžeme konstatovat, že děti jsou ve spolupráci, komunikaci a v soužití s vrstevníky na poměrně nižší úrovni. Největší problémy se objevily ve schopnosti vyslovit a obhájit svůj názor a vyjednávat a dohodnout se.

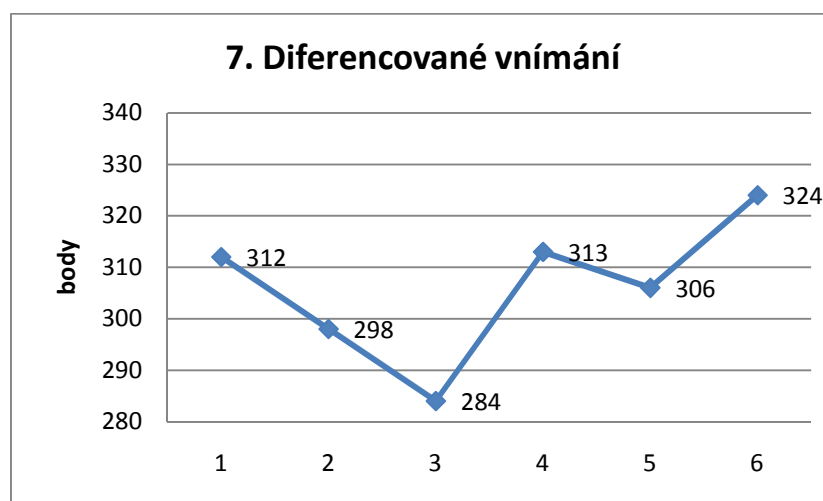
Co se týče výslovnosti, gramatické správnosti řeči, slovní zásoby a bezproblémové komunikace byl překvapivě velký problém ve správné výslovnosti všech hlásek. Velký počet dětí má problém s výslovností r, ř a sykavek.

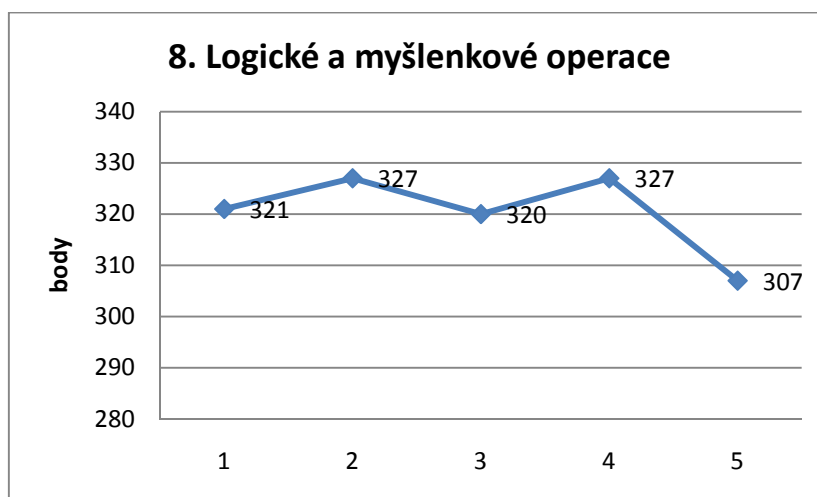
V šesté oblasti, která se zaměřuje na lateralitu ruky, koordinace ruky a oka a držení tužky byly hodnoty poměrně vysoké. Velký počet dětí má lateralitu vyhraněnou, upřednostňuje pravou či levou ruku při kreslení i v jiných činnostech, kde se preference ruky uplatňuje.

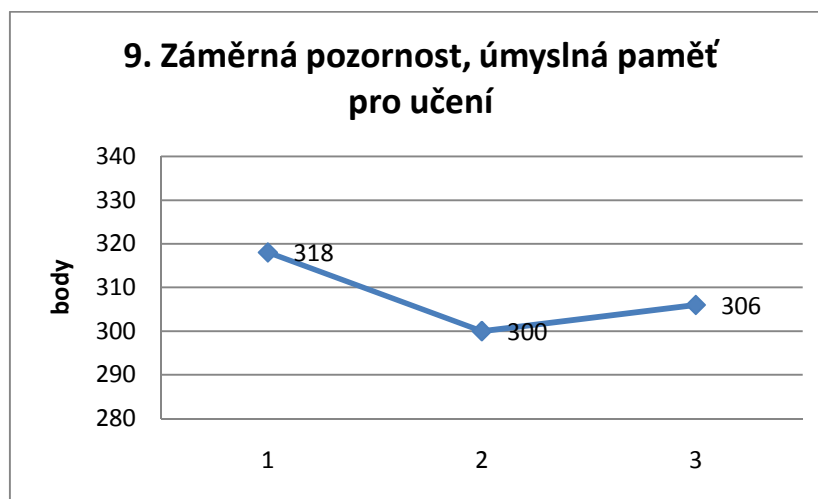
Diferencované vnímání je další oblast, ve které se objevily občasné nízké hodnoty v dovednosti pracovat se strukturou slov. Naopak vysokou hodnotu měla dovednost postřehnout změnu ve svém okolí. U ostatních dovedností (rozlišování zvuků, podstatných znaků předmětů, nalezení rozdílů na dvou obrázcích a podobných slovech) byly hodnoty převážně vysoké.

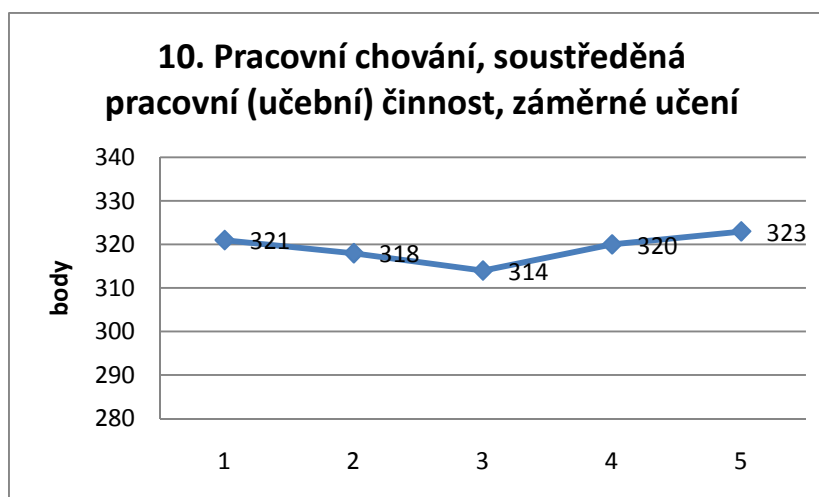
V osmé oblasti, která se zaměřovala na logické a myšlenkové operace, byly hodnoty velice vysoké. Můžeme tedy konstatovat, že většina dětí dokáže bez problémů porovnávat vlastnosti předmětů, třídit předměty dle daného kritéria, seřadit předměty podle velikosti vzestupně i sestupně i vyjmenovat číselnou řadu i přemýšlet a uvažovat.

V oblasti záměrné pozornosti a úmyslné paměti pro učení se vyskytl menší výkyv na nižší úroveň při soustředění na činnosti, které nejsou aktuálně pro děti zajímavé, z čehož můžeme říci, že děti potřebují v tomto věku stálou motivaci. Co se týče záměrné pozornosti a zapamatování si určité události byly hodnoty poměrně vysoké.

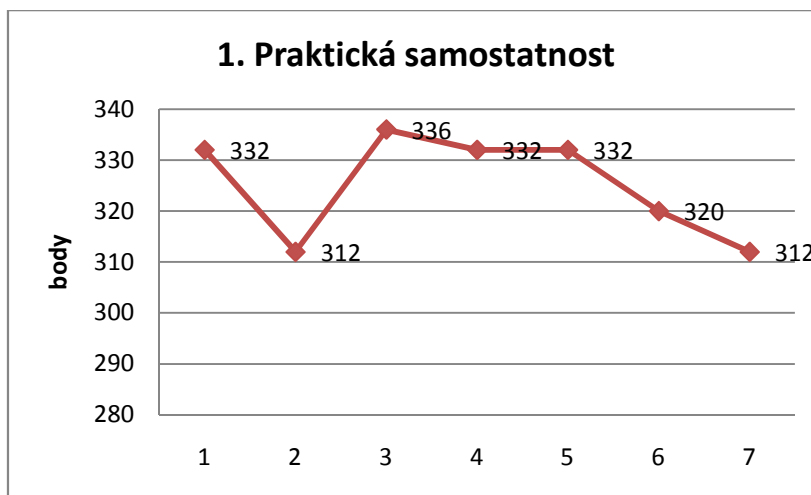

V poslední oblasti, která se zabývala pracovním chováním, soustředěnou pracovní (učební) činností a záměrným učením byly hodnoty vysoké, z čehož můžeme usoudit, že děti dokážou spolehlivě přijmout úkol či povinnost bez vážnějších obtíží. Zvládají odlišit hru od systematické práce a postupovat dle pokynů. Menší nedostatky nastávají při soustředěnosti na zadanou činnost a vyvinutí úsilí k dokončení činnosti.

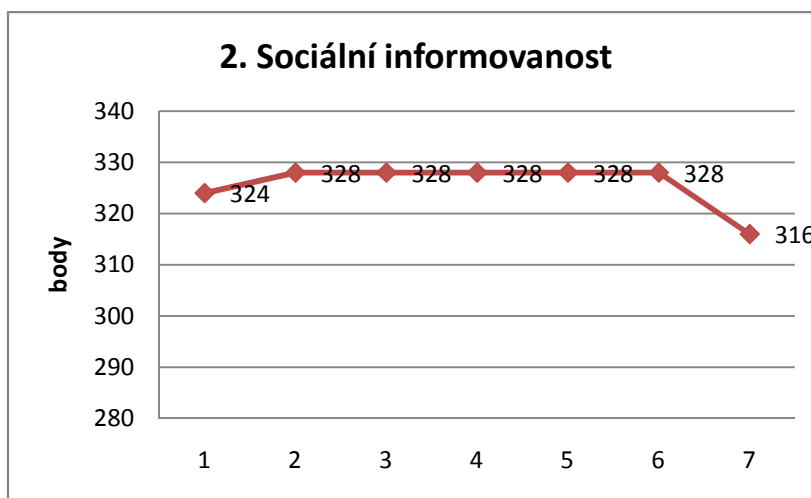

6.4.2. Nizozemsko

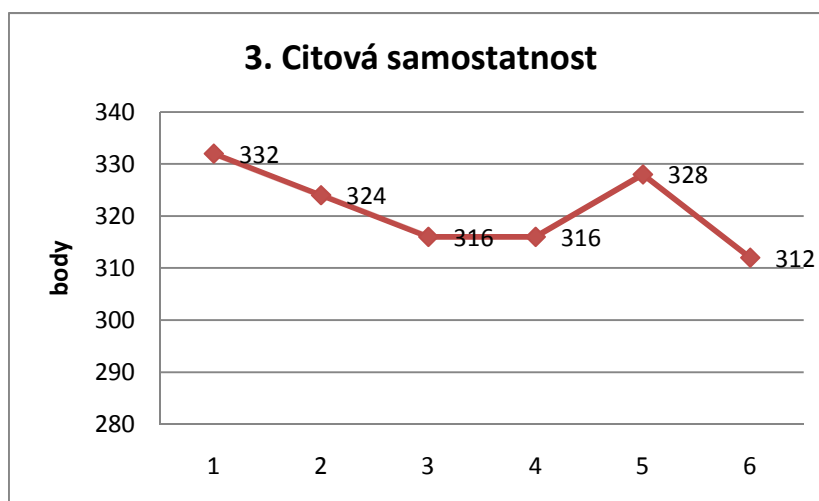
V oblasti praktické samostatnosti se objevily nižší výsledky v koordinaci pohybu a ve schopnosti postarat se o své věci. Ostatní hodnoty (dostatečná fyzická vyspělost, samostatnost při oblékání a při jídle, schopnost poradit si s běžnými problémy) byly převážně vysoké.

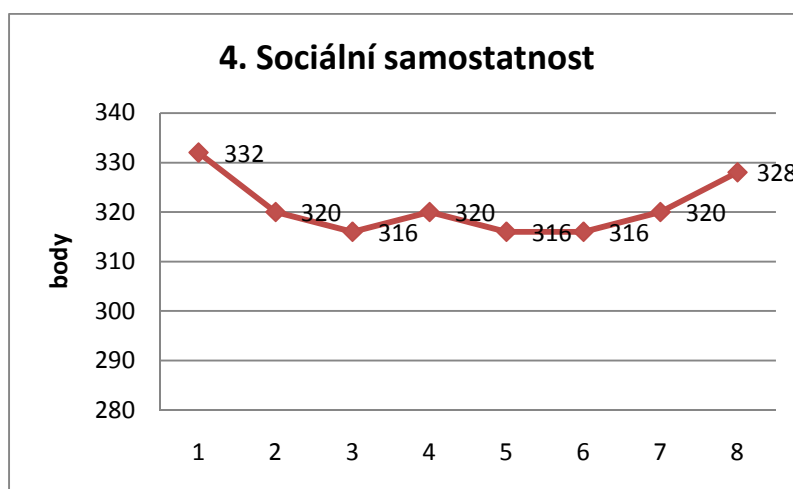
V druhé oblasti, která se zaměřuje na sociální informovanost, můžeme konstatovat, že děti nemají problém vyznat se ve svém okolí, rozumět běžným okolnostem a jevům, pohybovat se a vystupovat ve známém prostředí samostatně, zorientovat se v novém prostředí s pomocí dospělého, vyřídít drobný vzkaz. Menší problém byl pouze s odhadnutím nebezpečné situace.

V oblasti citové samostatnosti hodnoty poměrně kolísaly, ale přesto jsou výsledky poměrně vysoké. Největším problémem byla dovednost přizpůsobit se konkrétní činnosti či situaci. Přiměřená reakce na drobný neúspěch a emoční stálost bez výrazných výkyvů v náladách byla také nižší, než ostatní hodnoty. Děti nemají problém odloučit se od rodičů, samostatně vystupovat, mít svůj názor, vyjádřit souhlas či nesouhlas a odložit přání na pozdější dobu.

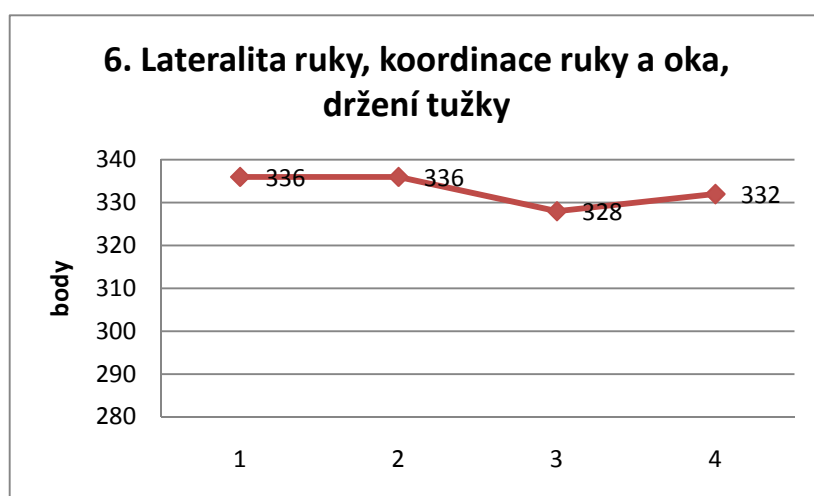
Ve čtvrté oblasti sociální samostatnosti se objevily převážně stálé hodnoty bez výrazných výkyvů. Z grafu můžeme pozorovat, že děti jsou na velice vysoké úrovni v uplatňování základních společenských pravidel ve schopnosti řídit se pokyny, které jim jsou dány. I u ostatních schopností jako empatie, komunikace a spolupráce s ostatními dětmi, dovednosti vyslovit a obhájit svůj názor a zapojit se do práce ve skupině bez projevů prosazování se či naopak byly výsledky vysoké.

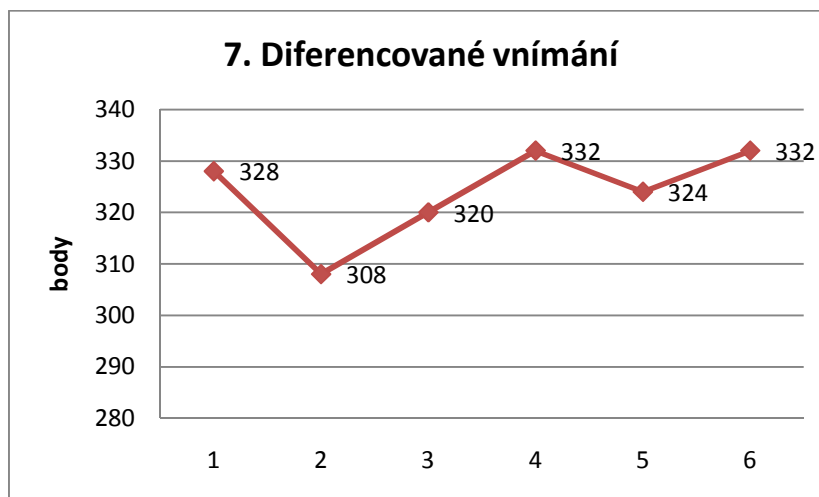
Co se týče výslovnosti, gramatické správnosti řeči, slovní zásoby a bezproblémové komunikace se objevil pouze malý problém v porozumění většině slov a výrazů a ve slovní zásobě. Ostatní hodnoty byly na velice vysoké úrovni. Z čehož vyplývá, že děti většinou nemají problém se správnou výslovností všech hlásek, mluví gramaticky správně, komunikují s dětmi i dospělými, jsou schopny dialogu a rozumí pojmům vyjadřujícím časoprostorovou orientaci a správně těchto pojmů užívá.

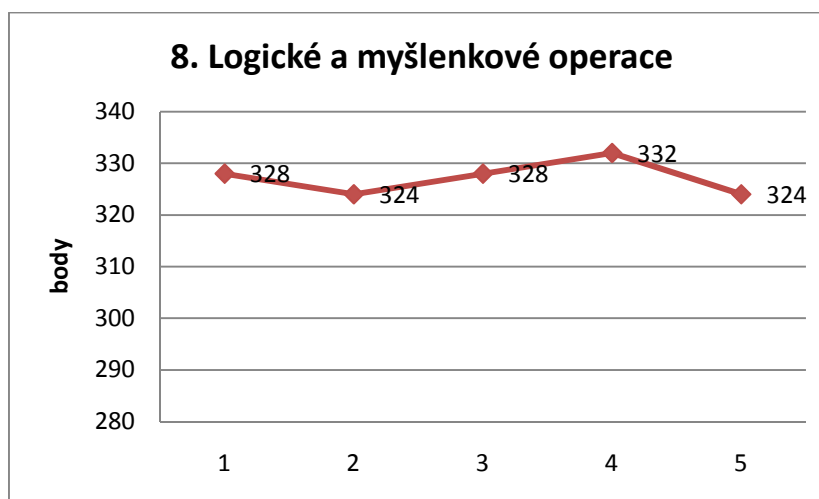
Šestá oblast se zaměřuje na laterality ruky, koordinace ruky a oka a držení tužky. V této oblasti se vyskytly nejvyšší hodnoty. Proto můžeme konstatovat, že děti nemají sebemenší problém se zručností při zacházení s předměty, jsou vyhraněné v užívání pravé nebo levé ruky při kreslení a jiných činnostech a dokážou vést stopu tužky a napodobit základní geometrické obrazce a tvary. Většinou drží i správně tužku (třemi prsty s uvolněným zápěstím).

V oblasti diferencovaného vnímání hodnoty poměrně kolísaly. Největší problém mají děti s rozlišením zvuků (schopnost slyšet hlásku ve slově) a dovedností pracovat se strukturou slov. Naopak s rozlišením podstatných znaků předmětů, nalezení rozdílů na dvou obrázcích či slovech a postřehnutím změn ve svém okolí děti problém nemají.

Osmá oblast zaměřující se na logické a myšlenkové operace dosáhla převážně vysokých hodnot. Děti dovedou většinou bez problémů porovnávat vlastnosti předmětů, třídit předměty dle daného kritéria, seřadit předměty podle velikosti vzestupně a sestupně, vyjmenovat číselnou řadu a spočítat počet prvků v rozsahu pěti. S přemýšlením a uvažováním také nebyly problémy.

V oblasti záměrné pozornosti a úmyslné paměti pro učení hodnoty opět poměrně kolísaly. Bez menších problémů se děti dovedou soustředit na činnost po určitou dobu (10-15 min.), dokážou si záměrně zapamatovat, co prožily, viděly, slyšely, poté si tyto zážitky vybaví a reprodukovat je. V činnostech, které pro ně nejsou aktuálně zajímavé, byl problém se soustředěností.

V poslední oblasti, která se zaměřuje na pracovní chování, soustředěnou pracovní (učební) činnost a záměrné učení byly hodnoty opět poměrně vysoké bez výrazných výkyvů. Můžeme tedy konstatovat, že děti dovedou přijmout úkol či povinnost, postupovat podle pokynů, věnují se zadaným činnostem soustředěně, vyvinou úsilí k dokončení úkolu, dovedou odlišit hru od systematické práce a nechají se získat pro záměrné učení.

6.4.3. Porovnání výsledků z obou zemí

Při prvním pohledu na níže uvedený graf můžeme konstatovat, že v obou porovnávaných zemích jsou výsledky na různých úrovních, ale celkový graf má podobný tvar, obě linie, jak česká, tak nizozemská často běží paralelně. Celkový výsledek ukazuje, že nizozemské děti jsou ve všech oblastech převážně na vyšší úrovni, než děti v České republice.

Když se zaměříme na první oblast, která se zabývala praktickou samostatností dětí, většinou jsou výkyvy velice podobné. V obou zemích mají děti problém s koordinací pohybu, naopak rozdílný výsledek se objevil ve schopnosti postarat se o své věci. V této schopnosti mají lepší výsledky děti v České republice. V ostatních dovednostech byly celkové výsledky nizozemských dětí nepatrně vyšší.

V oblasti sociální informovanosti nebyly rozdíly velice výrazné. V obou porovnávaných zemích se děti vyznají ve svém okolí (ví, kde bydlí, kam chodí do školy a školky), úroveň byla jak v České republice, tak v Nizozemsku na stejné, poměrně vysoké úrovni. V dalších dovednostech (rozumí běžným okolnostem, dějům, jevům, situacím, pohybuje se ve známém prostředí samostatně, s pomocí dospělého se dovede zorientovat v novém prostředí, dovede vyřídít drobný vzkaz, dokáže si vhodně říci o to, co potřebuje), byly výsledky nizozemských dětí na vyšší úrovni, než u dětí v České republice. Při odhadnutí nebezpečné situace byl rozdíl velice nepatrný.

Citovou samostatností se zabývá další oblast, ve které hodnoty opět poměrně kolísaly. Z grafu můžeme konstatovat, že děti v ČR i v Nizozemsku nemají problém s odloučením od rodičů (po určitou část dne). České děti byly na nepatrně vyšší úrovni v dovednosti přizpůsobit se konkrétní činnosti či situaci. Naopak v ostatních dovednostech (samostatné vystupování, emoční stálost, přiměřená reakce na drobný neúspěch) byly vyšší výsledky dětí v Nizozemsku. Konkrétně emoční stálost byla v České republice na nízké úrovni.

V oblasti sociální samostatnosti jsou celkově na vyšší úrovni nizozemské děti. U českých dětí byl největší problém s vyslovením a obhájením svého názoru a dovedností vyjednávat a dohodnout se. Na nižší úrovni byla i schopnost vcítit se do potřeb druhého

dítěte. Nizozemské školství klade důraz na sociální samostatnost a mezilidské vztahy, možná i to je příčinou vyšších výsledků v této oblasti.

Výslovnost, gramatická správnost řeči, slovní zásoba a bezproblémová komunikace patří do další oblasti této diagnostiky. Z grafu můžeme pozorovat, že děti v České republice mají velké problémy se správnou výslovností všech hlásek. To může být způsobeno nedostatečnou logopedickou péčí a také obtížností našeho jazyka. Další příčinou může být také výměna dentice kolem šestého roku věku dítěte. Naopak u nizozemských dětí se objevily nižší výsledky u porozumění většiny slov, výrazů a slovní zásoby. V porovnání s Českou republikou však byly tyto hodnoty téměř na stejné úrovni.

Z další oblasti můžeme konstatovat, že většina dětí v České republice i v Nizozemsku má vyhraněnou laterálníitu. V obou zemích hodnoty klesají a stoupají podobně, ale celkový výsledek je v Nizozemsku vyšší.

V sedmé oblasti, která se zaměřuje na diferencované vnímání, hodnoty většinou kolísaly, i když paralelně. Děti v obou zemích nemají velké problémy s rozlišováním podstatných znaků předmětů. Nizozemské děti měly v této oblasti největší problém s rozlišováním zvuků (hlásky ve slově). To je způsobeno hlavně jazykem, který není fonetický. V nizozemštině se slova jinak píší a jinak vyslovují, takže je pro děti náročnější slyšet hlásku ve slově. V České republice měly děti největší obtíže při práci se strukturou slov. Obecně však byly výsledky v této oblasti opět v Nizozemsku vyšší.

V oblasti logických a myšlenkových operací byly výsledky v obou zemích velice vyrovnané. Nepatrně vyšší úrovně měly děti v České republice v dovednosti třídít předměty dle daného kritéria. Naopak problém byl u přemýšlení a uvažování.

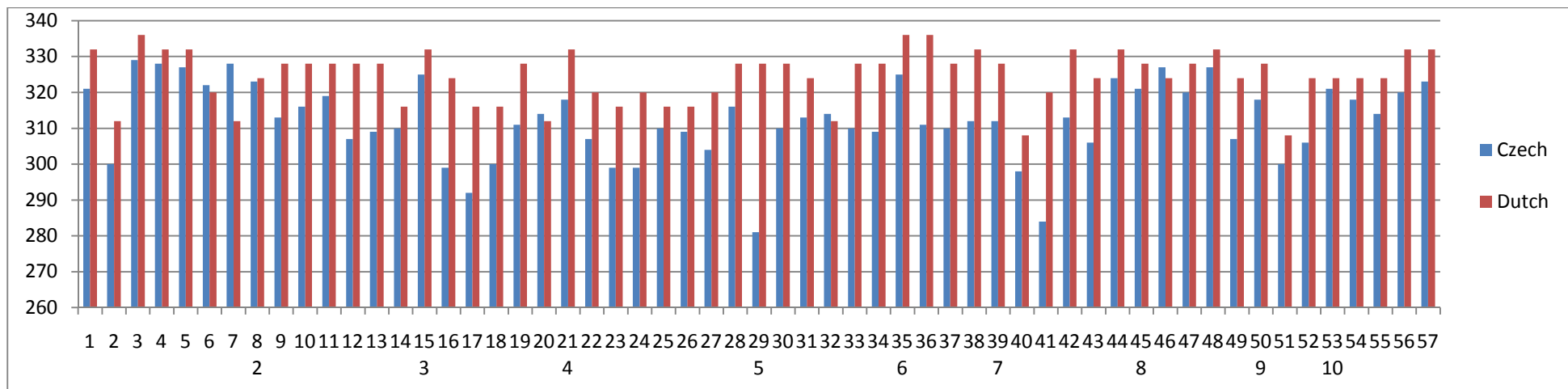
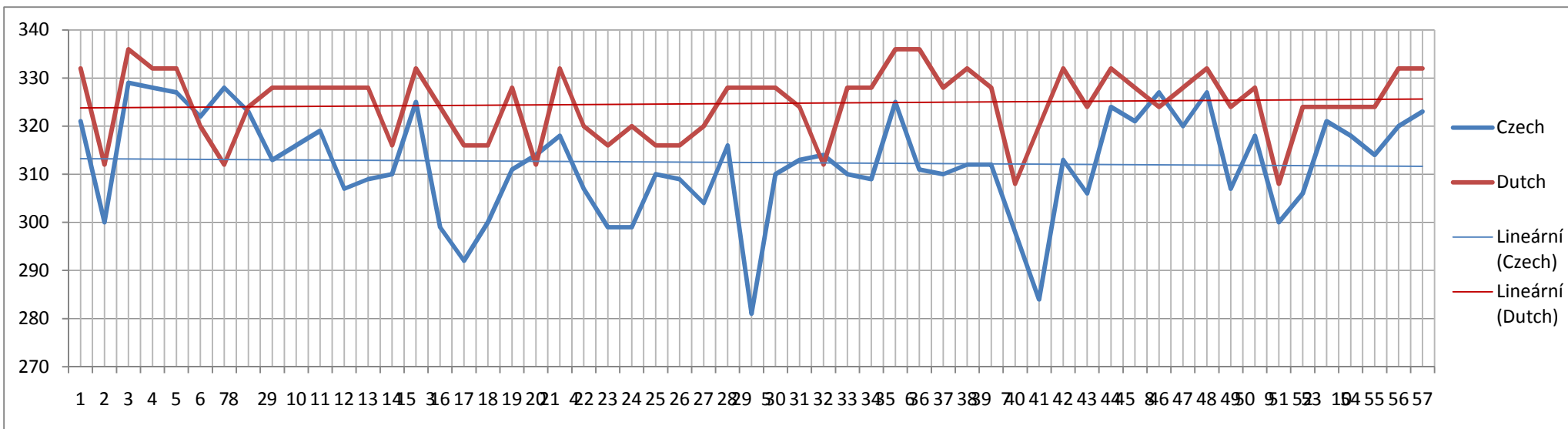
V deváté oblasti, která se zabývá záměrnou pozorností a úmyslnou pamětí pro učení, hodnoty opět paralelně klesají a stoupají. V obou zemích byl největší problém se soustředěním se na činnosti, které nejsou pro děti aktuálně zajímavé. Celkově je na vyšší úrovni opět Nizozemsko.

V poslední oblasti, zaměřující se na pracovní chování, soustředěnou pracovní (učební) činnost a záměrné učení, byly hodnoty celkově v Nizozemsku vyšší. Avšak

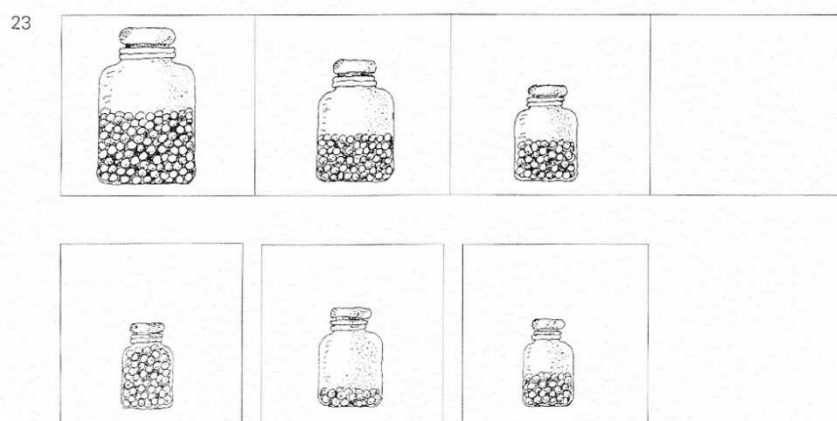
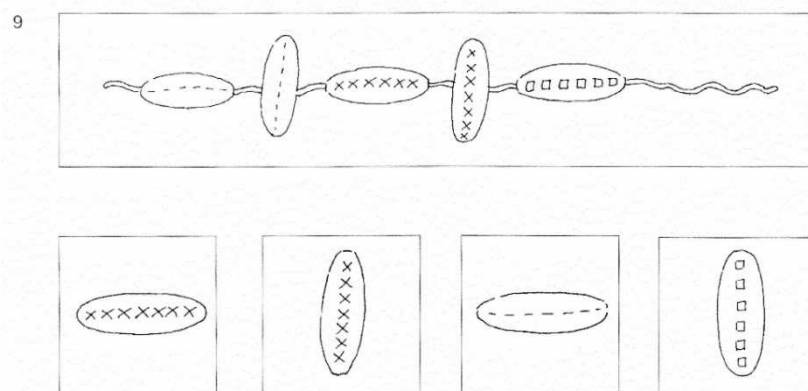
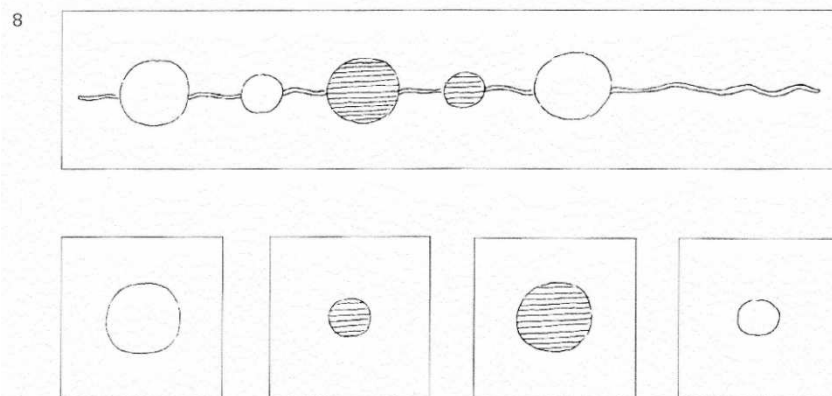
v obou zemích byly výsledky v dovednostech přijetí úkolu či povinnost, postupovat podle pokynů, věnovat se soustředěně zadaným činností, odlišit hru od systematické práce na poměrně vysoké úrovni.

Obě výše uvedené hypotézy byly potvrzeny, tedy verifikovány. Děti v České republice mají problémy se správnou výslovností všech hlásek. Celkové výsledky potvrdily i druhou hypotézu, ve které jsem se domnívala, že povinná školní docházka od pěti let ovlivňuje celkový rozvoj dovedností dítěte. Výsledky v Nizozemsku byly ve všech oblastech převážně vyšší, než výsledky v České republice.

Na závěr bych ráda upozornila, že výsledky jsou ovlivněné pohledem učitelů na hodnocení jednotlivých činností.

Česká dívka udělala taktěž celkem 3 chyby, a to v úkolech číslo 8, 9 a 23.

V obou případech musím konstatovat, že kdybych dívky pobídla, aby se ještě jednou zamyslely nad správnou odpovědí, myslím si, že by odpověděly všechny otázky správně. Špatné odpovědi vznikly tedy spíše z nepozornosti a příliš rychlého

rozhodnutí. Testem jsem chtěla pouze vyzkoušet formu nizozemského testu na děti v České republice. Pokud bych měla porovnávat výsledky, musela bych test provést s minimálně jednou třídou dětí v České republice a v Nizozemsku.

Diskuze

Při zpracovávání praktické části diplomové práce jsem vycházela z výsledků záznamových archů. Výsledky ukázaly, že nizozemské děti jsou v dovednostech převážně na vyšší úrovni, než děti v České republice. Musím však podotknout, že tyto výsledky jsou ovlivněny mnoha faktory. Záznamové archy vyplňovaly učitelky z různých škol v České republice a v Nizozemsku. Každá učitelka sleduje děti z jiného pohledu, má jiný styl hodnocení, může být kritičtější, či naopak mírná. K dalším faktorům, které ovlivnily výsledky, můžeme zařadit sociokulturní prostředí a rodinné zázemí, ve kterém děti vyrůstají. Jiné mohou být výsledky ve velkých městech, jiné na vesnicích. Proto by bylo v budoucnu zajímavé porovnat dovednosti dětí v České republice a Nizozemsku ve větším měřítku. Rozmístit záznamové archy do více oblastí v porovnávaných zemích. Porovnat, jaké jsou rozdíly ve velkých městech a na vesnicích, ve třídách s malým počtem žáků a naopak ve třídách plně obsazených.

Dále bychom mohli hodnotit dovednosti již hodnocených dětí po uplynutí určité doby strávené v mateřské či základní škole. Zhodnotit, v jakých oblastech se děti v jednotlivých dovednostech zlepšily, či nikoliv.

Ráda bych se také zamyslela nad tím, zda nizozemské děti vstupem do školy ve čtyřech letech nepřicházejí o jejich nejpřirozenější spontánní činnost v předškolním věku – hru. Samozřejmě, že i když jsou od čtyř let na základní škole, prostor pro hru tam určitě mají. Je však tohoto prostoru dostatek? Výuka v prvních dvou třídách nizozemských základních škol je v mnoha oblastech podobná výuce posledních ročníků našich mateřských škol. Nizozemské děti jsou však testovány a vedeny k dosažení určitých výsledků v jednotlivých oblastech učiva, důležitých pro následující vzdělávání.

Každý školský systém má svá pro a proti. Systémy v různých zemích se liší a pro nás, učitele a budoucí učitele, je zajímavé tyto systémy poznávat, hledat v nich inspiraci a ponaučení.

ZÁVĚR

V diplomové práci jsem se pokusila o ucelený popis preprimárního a primárního vzdělávání v České republice a v Nizozemsku a s tím související vstup dítěte do školy v obou porovnávaných zemích. Systémy v obou zemích jsou rozdílné, a proto mě zajímalo, zda tyto rozdíly, především ve věku, ve kterém dítě vstupuje do povinného primárního vzdělávání, mají vliv na rozvoj dovedností, které dítě potřebuje k dalšímu vzdělávání.

Výsledky, k nimž jsem došla v praktické části diplomové práce, ukázaly, že nizozemské děti jsou v dovednostech převážně na vyšší úrovni, než děti v České republice. Neznamená to však, že v budoucnu se tyto výsledky dostanou na podobnou úroveň. Jsou to pouze aktuální hodnoty, které se mohou u českých dětí po nástupu do základní školy také navýšit.

Je možné, že lepší výsledky dětí v Nizozemsku ovlivňuje testování, kterému se děti podrobují již od čtyř let. Po měsíci stráveném na základní škole nizozemské děti absolvují tzv. CITO nebo PRAVOO testy, které jsou uvedené v této diplomové práci. Testy je provázejí po celých osm let strávených na základní škole. Děti jsou testovány dvakrát ročně, a pokud je potřeba, i vícekrát. Většinou v případě, kdy se má rozhodnout, zda dítě postoupí do dalšího ročníku, či nikoliv. Pomocí těchto testů se zjistí, ve které oblasti má dítě nedostatky, nebo naopak je nadprůměrné, a díky nim může učitel i rodič postupovat a vést dítě správnou cestou. Často se tímto způsobem přijde na i problémy, které má dítě v rodině a problém se může včas řešit.

Vzdělávání a školství je v každé zemi svázáno tradicemi a kulturním zázemím, proto organizace i způsob vzdělávání jsou v jednotlivých evropských zemích odlišné. Neznamená to však, že se vzdělávací systémy nemohou navzájem ovlivňovat. Je dobré podporovat výměnu informací a dobré zkušenosti ze zahraničí využívat.

Nizozemci mají již dlouholetou zkušenost s propojením preprimárního a primárního vzdělávání v jednu instituci, a proto je možné, že se tímto Česká republika v budoucnu také inspiruje. Z pohledu mého výzkumu přináší toto propojení dvou institucí dobré výsledky. Určitě je to však ovlivněno více faktory.

Každý vzdělávací systém má své výhody a nevýhody. Nepovinné vzdělávání do šesti let věku dítěte v České republice můžeme chápat také jako výhodu. Děti mají větší prostor pro hru a jejich rodiče se mohou svobodně rozhodnout, zda je do předškolní instituce umístí, či nikoliv.

Na nizozemských základních školách se mi velice líbí, že se rodiče mnohem více podílí na výuce, než je tomu u nás. Rodiče přicházejí často do školy a domlouvají si s učiteli různé formy spolupráce a vzájemné pomoci. Jedná se většinou o dohled nad dětmi v době polední pauzy, pomoc při výzdobě třídy a na různých školou pořádaných akcích. Děti berou přítomnost rodičů ve škole jako běžnou věc. Rodiče jsou zváni i na různé školní slavnosti nebo na prezentaci projektů, na kterých děti pracovaly delší dobu. Ve školách bylo také v posledních době investováno mnoho peněz do snižování počtu dětí ve třídách. Zjistilo se totiž, že velikost skupiny určuje další vývoj dětí značně výrazněji spíše na začátku školní docházky, než později. V této i jiných oblastech bych viděla inspiraci i pro naše české školství. V České republice je účast rodičů běžnější v mateřských školách.

Věřím, že toto srovnání českého a nizozemského preprimárního a primárního vzdělávání je přínosné. Nizozemci jsou díky svému historickému vývoji hluboce přesvědčeni o své schopnosti široké tolerance a jsou připraveni tuto toleranci v každodenním životě dokazovat. Přesvědčeni jsou také o své úspěšnosti, ale vědí, že aby byli úspěšní, musí na tom tvrdě pracovat. Nizozemsko řadíme k nejtolerantnějším zemím v Evropě. A proto nám spolupráce s Nizozemskem může přinést užitek v mnoha oblastech.

LITERATURA A INFORMAČNÍ ZDROJE

ALKEMA, E. Meer dan onderwijs. Assen: Van Gorcum, 2000. ISBN 90-232-4224-6.

DVOŘÁČEK, J. Vzdělávání v integrující se Evropě. Praha: VŠE, 2001. ISBN 80-245-0223-2.

EURYDICE, Struktury systémů vzdělávání a počáteční odborné přípravy v zemích Evropské unie.

JEŽKOVÁ V., WALTEROVÁ E., Vzdělávání v zemích Evropské unie. Praha: PdF UK, 1997. ISBN 80-86039-19-6.

KABELA, M., Holandská skutečnost. Brno: Barrister&Principal, 2002. ISBN 80-86598-22-5.

KELLER, G., THEWALTOVÁ, B. Jdeme do školy. Praha: Nový život, 1994. ISBN 80-900166-9-3.

KOHNSTAMM, R. Kleine ontwikkelingspsychologie. Houten, Bohn Stafleu van Loghum, 2009. ISBN 978 90 313 6160 1.

KROPÁČKOVÁ, J. Budeme mít prvňáčka. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-359-8.

KUTÁLKOVÁ, D. Jak připravit dítě do první třídy. Praha: Grada, 2005. ISBN 80-247-1040-4.

LANGMEIER, J., KREJČÍŘOVÁ, D. Vývojová psychologie. 2. akt. vyd. Praha: Grada Publishing, a. s., 2006. ISBN 80-2471-284-9.

MACHOVÁ, P. Školství v Nizozemsku. Praha: Ústav školských informací, 1989. ISBN 80-211-0017-6.

MATĚJČEK, Z., DYTRYCH, Z. Děti, rodina, stres. Praha: Galén, 1994. ISBN 80-85824-06-X.

MONKS, F.J., KNOERS, A. M. P. *Ontwikkelingspsychologie – inleiding tot de verschillende deelgebieden*. Assen: Van Gorcum 2009, ISBN 978 90 232 4520 9.

MŠMT. *Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání*. Praha: Výzkumný ústav pedagogický, 2004.

MŠMT. *Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání*. Praha: Výzkumný ústav pedagogický, 2004.

Nový školský zákon. Zákon 561/2004 SB. *O předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání*.

OPRAVILOVÁ, E. *Dítě si hraje a poznává svět*. Praha: SPN, 1988. ISBN 14-209-88.

PRŮCHA, J. *Srovnávací pedagogika*. Praha: Portál, 2006. ISBN 80-7367-155-7.

PRŮCHA, J. *Vzdělávání a školství ve světě*. Praha: Portál, 1999. ISBN 80-7178-290-4.

PRŮCHA, J., WALTEROVÁ, E., MAREŠ, J. *Pedagogický slovník*. Praha: Portál, 1995. ISBN 80-7178-029-4.

PŘINOSILOVÁ, D. *Vybrané okruhy speciálně pedagogické diagnostiky a její využití v praxi speciální pedagogiky*. Brno: Masarykova univerzita, 2004. ISBN 80-210-3354-1

ŘÍČAN, P., KREJČÍŘOVÁ, D. *Dětská klinická psychologie*. Praha: Grada Publishing, 2006. ISBN 80-247-1049-8.

VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie I.: Dětství a dospívání*. Praha: Karolinum, 2005. ISBN 80-246-0956-8.

VÁŇOVÁ, M. a kol. *Vzdělávací systémy ve vyspělých evropských zemích*. Praha: Karolinum, 1994. ISBN 80-7066-848-2.

Zákon č. 49/2009 Sb., kterým mění zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon) nabyl účinnosti dnem 1. ledna 2005, v platném znění.

Internetové zdroje

Bílá kniha (online), (3.1.2011).

Dostupné na <http://aplikace.msmt.cz/pdf/bilakniha.pdf>

Eurybase (online), (5.9.2010)

Dostupné na http://eacea.ec.europa.eu/education/eurydice/eurybase_en.php

Overgangprotocol (online), (5.1.2011).

Dostupné na <http://obsdehoorn.schoolsunited.info/index.php?section=1&page=125>

Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání (online), (22.11.2010).

Dostupné na www.vuppraha.cz/wp-content/uploads/2009/12/RVP_PV-2004.pdf

Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání (online), (22.11.2010).

Dostupné na www.vuppraha.cz/wp-content/uploads/2009/12/RVPZV_2007-07.pdf

Rijksoverheid (online), (2.1.2011).

Dostupné na <http://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/basisonderwijs/vraag-en-antwoord/wat-zijn-kerndoelen-voor-het-basisonderwijs.html>

Výzkumný ústav pedagogický – dokumenty ke stažení (online), (15.1.2011)

Dostupné na <http://www.vuppraha.cz/publikace-vup>

Wet op het primair onderwijs (online), (30.12.2010).

Dostupné na www.st-ab.nl/wetten/0725_Wet_op_het_primair_onderwijs_WPO.html